



פסקים זהלכות

עם תשובות והוראות מגדולי הפוסקים, מאת הרב יוסף אביטבול שליט"א

בסייעתא דשמיא, גליון מס' 76, חנוכה ה'תשפ"ה פסקי הלכות חנוכה

[עם שימת ההבדלים, לבני ספרד, ולבני אשכנז, נתבאר באריכות בספר שערי יוסף פסקי הלכות חנוכה תשפ"ד, ובספר שערי יוסף חנוכה חלק בירורי הלכה תשפ"ב, ובחלק בירורי הלכה תשפ"ה]

ס"א שאף הנוהגות להקל אין להתיר להם) אך נהגו הנשים [כל בנות הבית] שלא לעשות מלאכה בתוך חצי שעה להדלקה, כדי שיהא היכר שלא להשתמש לאורן (עי' ב"י שם ומשנ"ב שם סק"ד), [ויש נוהגים להחמיר אף את הטעם שלא להסיח את הדעת מהנרות (עי' לבוש וכה"ח שם סק"ז והגר"ש"א), ונפק"מ באיזה מלאכות אסורה וכדלהלן, אך כמבואר מדברי המשנ"ב דלא פסקין להאי טעמא].

מלאכות האסורות - מלאכות האסורות היינו כגון תפירה וכביסה וכיוצא בזה, ובזמנינו אף מכונת כביסה מותר, כיון שהיא מלאכה קלה, [אך יש מבני אשכנז שמחמירים אף במלאכות קלות, ושלא לעשות שום מלאכה שיש בה היסח הדעת, (עי' הכה"ח שם, והגר"ש"א), אך במקום צורך אפשר להקל]. ונהגו להקל בטיגון ובישול.

במקום פרנסה - אשה שעובדת במחשב [במלאכות מורכבות] אפשר להקל, במקום שהוא דבר האבד כעת, או שאינה נמצאת בביתה, כיון שלא נמצאת לאור הנרות אין איסור, [ויש מחמירים בזה וכו"ל שלא להסיח דעתה (הגר"ש"א)] ומ"מ טוב שתחזור לביתה מוקדם, ותשהה בביתה בזמן ההדלקה ותשמע את הברכות, ובפרט ביום הראשון שמברכים שהחיינו וכדלהלן.

דיני מנין הנרות/חייב ההדלקה לכל בני הבית/חינוך קטנים להדלק/הדלקת נרות ההידור על ידי בנו קטן

מניין הנרות - אף שמעיקר הדין יוצאים יד"ח בהדלקת נר אחד בכל יום, אבל מהדרין מן המהדרין מדליקים בלילה הראשון נר אחד ומכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליילה האחרון ידליק ח' נרות. (שו"ע סי' תרע"א ס"ב).

הדלקת נרות לכל בני הבית - לבני ספרד הנוהגים כדעת השו"ע: אין צריכים שאר בני הבית להדליק נרות חנוכה, משום שכל בני הבית נגזרים אצל בעל הבית, ונראה מדברי הפוסקים שהוא חובת הבית ולכן אף בן ספרד שרוצה להדליק בביתו בפני עצמו אינו יכול להדליק, והרי הוא ברכה לבטלה, (עי' שו"ע ומשנ"ב שם סק"ח, וב"י ריש סי' תרע"ז, וברכ"י סי' תרע"ז סק"ב ובשו"ת רב פעלים ח"ב חא"ח ס"ג ועוד). **ולבני אשכנז הנוהגים כדעת הרמ"א:** נוהגים שכל אחד מבני הבית מדליק נרות [בנפרד]. (רמ"א שם). ונראה שהטעם בזה כיון שהוא חובת גברא. [ודיני הדלקה למי שאין לו בית, נתבארו בארוכה בספר פסקי הלכות חנוכה בהרחבה].

חינוך קטנים להדלקה - לבני ספרד: יכול לתת לבנו הקטן שלא הגיע לחינוך שידליק נרות חנוכה בברכה, אבל משהגיע לחינוך לא יתן לו להדליק נרות חנוכה בברכה, אלא ידליק בלא ברכה, ואם מברך מעצמו, אין למחות בו, [ועכ"פ ילמדו להדליק לאחר שאביו מדליק, וטוב שיכון אביו שלא להוציאו בברכה]. (עי' שו"ע סי' תרע"ז ס"ג ומשנ"ב שם, והסכמת הפוסקים, עי' שו"ת אול"ש וילקו"י ובהורני חוקיק, שלמעשה אם הגיע לחינוך

דיני איסור אכילה/עשיית מלאכה/לימוד תורה/שינה לפני זמן הדלקת נרות חנוכה

איסור אכילה - אסור לאכול אכילת קבע מפת/מזונות משיעור יותר מכביצה, או לשותות יין/משקאות משכרים יותר מרביעית, חצי שעה קודם זמן הדלקת נרות חנוכה, אך אכילת עראי כגון תבשיל מחמשת מיני דגן, או פירות וירקות וחטיפים למיניהם מותרת. (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ב). **ואם התחיל קודם הזמן אינו צריך להפסיק אלא בזמן ההדלקה.** (שער הציון סקט"ו).

שומר - אם מעמיד שומר יכול לאכול אף שהגיע זמן הדלקת נר חנוכה. (עי' משנ"ב סי' רל"ה סק"ח), ואף אם רושם בפלאפון בשעון מעורר 'להדליק נר חנוכה' דינו כשומר.

איסור מלאכה קודם ההדלקה - אסור להתחיל בעשיית מלאכה שיש בה שיהוי, בחצי שעה הסמוכה לזמן ההדלקה, ואם התחיל לפני זמן זה צריך להפסיק ולהדליק בהגיע זמן ההדלקה. אך מלאכות שאין בהם שיהוי, כגון תפירה או כתיבה, יכול להתחיל אף לפני הזמן הנ"ל. (עי' משנ"ב שם סק"י ושעה"צ שם).

לימוד תורה לפני ההדלקה - יש מחמירים שאסור ללמוד חצי שעה לפני זמן הדלקת נרות חנוכה מחשש שימשך בלימודו וישכח להדליק. אך אם התחיל ללמוד לפני זמן זה יכול להמשיך ללמוד עד זמן ההדלקה כמנהגו. (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י ושעה"צ סק"י). **אך להלכה נראה שמותר ללמוד אף בתוך חצי שעה להדלקה.** (עי' משנ"ב סי' תלא סק"ז, ובשונה הלכות סק"ג שאף לבני אשכנז שמדליקים בשקיעה אפשר לסמוך על השיטות שזמן ההדלקה בצאת הכוכבים, ולכן לפני שהגיע הזמן יש להתיר, וכ"כ בחזו"ע חנוכה עמ' סח שמשום ביטול תורה, אפשר להקל בזה).

אף שהגיע זמן ההדלקה [או הנוהגים איסור ללמוד לפני זמן ההדלקה] מ"מ מותר ללמוד הלכות חנוכה, כיון שעוסק בהם אין חשש שישכח. (חוט שני חנוכה עמ' שיח).

שינה לפני ההדלקה - אסור לישן מחצי שעה קודם זמן הדלקת נרות, ואפילו שינה מועטת. (עי' ט"ז סי' תרצ"ב סק"ג), אך נראה ששנת עראי על הכסא אין איסור.

הנמצא בדרך להדליק/מי אסור בהנ"ל - האיסורים הנ"ל אף למי שאינו מדליק כעת, כגון שנמצא בדרך להדליק בביתו. (קובץ מבית לוי ח"י עמ' כב), אך מ"מ האיסורים הנ"ל הוא דוקא לבעל הבית, אבל לאשתו ולשאר בני הבית אין את האיסור הנ"ל, כיון שאין מוטל עליהם להדליק, (הגר"ש"א, בבאר ישראל, והגר"ש וואזנר מבית לוי שם, והגר"ח בתורת המועדים אות ט', ובחזו"ע חנוכה עמ' סח). ולכן מוכרים בחנות וכדו', יכול להמשיך למכור, אם נשיהם מדליקות עליהם בביתם.

דיני איסור עשיית מלאכה בחנוכה

עשיית מלאכה בחנוכה/בחצי שעה שלאחר ההדלקה - אין איסור לעשות מלאכה בחנוכה, (ערכין י: ושו"ע סי' תרע



ידליק בלא ברכה). **ולבני אשכנז:** יש לחנוכו, מגיל שמבין ענין נר חנוכה ופרסום הנס שבהדלקת הנרות, וכל אחד כפום חורפיה. (עי' ר"ן דף יג מדפי הרי"ף בסוכה, ובמשנ"ב סי' שמ"ג).

הדלקת נר ההידור ע"י בניו הקטנים - אחר שהדליק את נר החיוב מעיקר הדין שיכול ליתן לאחד מבניו הקטנים להדליק את נרות ההידור כדי לחנכם במצוות, (מועד לכל חי סימן כז אות לו, חזו"ע חנוכה עמ' כא, ודברי שלום עמ' שסה) אך נראה שלכתחילה אין ליתן לבניו הקטנים להדליק את נרות ההידור, אלא ידליק בעצמו, ומצוה בו יותר מבשלוחו, (עי' משנ"ב סי' תרע"א סקמ"ח ומ"ט, ובשו"ת אול"צ שם תשובה ב') אך את נר השמש הקטנים יכולים להדליק לכתחילה. (בא"ח וישב ה"ח).

דיני החנוכיה/השמן/הפתילות/כמות השמן/כיבוי הנרות

צורת החנוכיה - הידור מצוה להדליק בחנוכיה, שיהיו הנרות בצורה ישרה, ולא בחנוכיה עגולות כמו קלנדרה בנרות שבת (עי' ביה"ל סי' תרע"ב ד"ה מותר).

הדלקת נר חנוכה במנורת כסף - טוב שכל אחד שיטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו. (משנ"ב סי' תרע"ג סקכ"ח), והידור מצוה לעשותו משל כסף. (סדר היום, סדר הדלקת נר חנוכה, ובבאר היטב שם סק"ג בשם המהרש"ל ואמנם בחסד לאברהם מעין שני עין הקורא נהר נח כתב שלכתחילה הידור להדליק בזהב) ואם אין ידו משגת, יש עניין שידליק במצופה כסף או דמוי כסף, ועדיף כלי נחושת אף מכלי זכוכית (עי' חסד לאברהם שם) [אך מ"מ הוצאות מצוה חוזרות בקניית חנוכיה מהודרת. (עי' ביצה טז, ובשיטמ"ק שם)].

הוצאת כסף ממונו לקניית חנוכה - אף שיש אומרים שכיון שהדלקת נר חנוכה בחנוכיה הוא כבוד המצוה, ויש חיוב להדר בזה אף יותר משליש ממונו. (הגר"ח בספר נר חנוכה פ"ו הערה ב), וכן נוהגים החסידים ורבים מבני אשכנז, [וקבלו עליהם כחובה] מ"מ פשט המנהג להקל בזה, כיון שהוא "**לפי כוחו**" ורק השתדלות ואינו חובה. וכן נהגו הגר"א"ל שטיינמן והגר"מ"ל והגר"ח"ק והגר"י"ג אידלשטיין זצוק"ל ועוד להדליק בחנוכיה פשוטה, כיון שההידור מצוה, אינו חלק מהמצוה, (עי' במשנ"ב שם, ובברכי"י סק"ז) אכן מי שיש ממון בידו, צריך לקנות חנוכיה מכסף "והזהיר בנר הו"ל בנים ת"ח". (עי' טור וב"ב סי' רס"ג, וברכי"י שם).

הכסויות - אף המדליקים הכסויות מזכוכית, אינם מחסרים, בזה אלי ואנוהו של החנוכיה, כיון שאינם עומדים לבד, הרי הם בטלים לחנוכיה. (הגר"ש"א והגר"ח, ובשבת הלוי ח"ח סי' קנ"ז). [ואינם צריכים טבילת כלים אף אם ראויים לשתייה].

סדר העדיפויות בשמן - א. יש מהדרים להדליק בשמן זית כתית, ב. שמן זית למאכל. ג. שמן למאור, שאין בו הרבה חומציות, ואפשר לאוכלו, ד. שמן סויה או שמן קנולה, [ועדיף על שמן למאור עם חומציות שאינו ראוי לאכילה כלל], ה. שמן זית קרוש המוכן בכוסיות, אך מ"מ אינו ראוי לאכילה כיון שיש בו 10 אחוז פרפין, (עי' שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קמט ובה"ק עמ' קט). ו. נרות שעווה. (עי' שבת כג. רמ"א סי' תרע"ג ס"א, ובבא"ח ש"א וישב ה"ב, והגר"ש"א, וילקו"י חנוכה עמ' תשעו, ובארוכה בשערי יוסף פסקי הלכות חנוכה).

שמן למאור לדחוק בממונו/בחורי ישיבות/קטנים - כל עניין ההדלקה בשמן זית למאכל ולא בשמן למאור הוא הידור מצוה, אך בחורי ישיבות או מי שאין לו כל צורכו, או לקטנים אף שהגיעו לחינוך, די שידליקו בשמן למאור, ואינם צריכים להדליק שמן זית. (עי' ביה"ל סי' תרע"ה ס"ג ד"ה ולדידן, ובס' הלכות חג בחג חנוכה עמ' קצא).

אין יוצאים בהדלקת נרות חנוכה בחשמל וכדו', [אף בדיעבד] כיון שצריך שיהיה שמן ופתילה כמו הנרות שהדליקו בבית המקדש. (הסכמת הפוסקים).

סדר העדיפויות בפתילות - לכתחילה מצוה מן המובהר להדליק בפתילות שעשויות מצמר גפן או מחוטי פשתן. (משנ"ב סי' תרע"ג סק"ב). ואם אין לו פתילות מצמר גפן או פשתן ידליק בפתיל צף. [ויש עניין להשתמש בפתילות שכבר הדליק בהם] (עי' מסכת סופרים פרק כ' וב"י ושו"ע סו"ס תרע"ג ס"ד).

כמות השמן - צריך לשים שמן בכוס, כדי שתדלק חצי שעה מזמן צאת הכוכבים, (שו"ע סי' תרע"א ס"א) אך בזמנינו **לכתחילה יש להדר** לשים שמן בנרות שידלקו כמה שעות לפרסום הנס [ולכן אם ידליק בשמן זית ידליק רק לזמן קצר, עדיף להדליק בשאר שמנים, או יותר על הידורים אחרים, העיקר שיהיה דלוק זמן רב כדעת הראשונים שיהיה דלוק הרבה זמן (הגר"י משדי שליט"א)]. ויש שנוהגים כן בתורת חיוב, [כנתבאר בהערה].

כיבוי הנרות לאחר חצי שעה - אם עבר חצי שעה מזמן ההדלקה, אף מעיקר הדין יכול לכבות את הנרות. (שו"ע סי' תרע"ב ס"א), אך בזמנינו שנהגו שהנרות חנוכה דולקים כמה שעות יש להחמיר בזה שלא לכבות את הנרות, [ולכן אם רוצה להשתמש אח"כ בשמן צריך להתנות בשעת שימת הפתילות והשמן שאח"כ רוצה להשתמש בהם, וכמו שיתבאר להלן].

דיני הדלקת נר השמש

חיוב הדלקת נר השמש ונר ההיכר - נאמרו שתי דינים בהדלקת נר השמש, יש נר ההיכר שהנר הוא לשם נרות חנוכה, והוא נתבאר בסימן תרע"א ס"ה. ויש נר השמש שלא יבואו להשתמש לאור הנרות, כמבואר בסימן תרע"ג ס"א. ובזמנינו **שיש אור החשמל מדליקים נר אחד ליד הנרות חנוכה להיכר.**

מקום והנר שעשוי ממנו נר השמש - צריך שהנר יהיה רחוק או גבוה מהם מעט. או משונה מהם באיזה אופן. (שו"ע ורמ"א סי' תרע"ג ס"א). וכן אי"צ להדליק נר השמש משמן זית או בשמן הראוי לאכילה.

הדלקת נר השמש בארון נ"ח - בישיבות שמדליקים הרבה בחורים נרות חנוכה בארון נרות חנוכה, אף שמעיקר הדין די בנר אחד לכולם, מ"מ נוהגים שכל בחור ידליק נר השמש.

שימוש באור השמש - מותר להשתמש באור השמש אף אם הנרות חנוכה דולקים כיון שנר השמש ניכר בפני עצמו, (משנ"ב סי' תרע"ה סק"ג), אך מ"מ אין להשתמש בו שימוש ביזיון. (כה"ח שם סקמ"ו).

כבה נר השמש - אם כבה נר השמש בזמנינו אין צריך לחזור ולהדליקו כיון שיש אור החשמל.

דיני מקום ההדלקה בזמנינו

מקום ההדלקה בוילה/כניסה פרטית - מקום הדלקת נרות חנוכה, הוא בפתח הבית, מבחוץ. (שו"ע סי' תרע"ג ס"ה). **ולכן המתגורר בוילה פרטית, או שיש לו כניסה פרטית לבית מרשות הרבים, מדליק על מדליק על פתח הבית לכיון רשות הרבים, אך אם יש לו חצר לפני הבית, אם משתמש שימושים כגון אכילה שתיה ומשחקים, יכול להדליק בפתח החצר שפונה לרה"ר, אך אם משמש רק כמחסן, צריך להדליק על פתח הבית.**

הדלקה מפני החשד בזמנינו - בזמנינו אין חשד, [כיון שאין כולם מדליקים באותו מקום ובאותו זמן] ולכן אף אם יש לאדם כמה פתחים, אינו צריך להדליק בכולם. (עי' שו"ע ורמ"א סי' תרע"א ס"ח ומשנ"ב שם סקנ"ד, ונתב' בארוכה בשערי יוסף חנוכה חלק בירורי הלכה).

מקום ההדלקה בבנינים - בבנין מגורים, פתח הבית, מוגדר הפתח לדירתו, ולא הפתח הבנין או החדר מדרגות, כיון



הצורך שאם ידליק ליד הפתח יחסום לו את הכניסה, יכול להדליק לפני המדרגות כמה שאפשר קרוב לדלת. (שמעתי מהגרע"פ).

דיני גובה הנרות בתוך הבית

גובה הנרות - גובה הנרות [שלחבת] בחנוכה יהיה לא פחות מג' טפחים, [להגר"ח נאה 24 ס"מ ולהחזו"א 28.8 ס"מ]. [שו"ע סי' תרע"א ס"ה ומשנ"ב שם סק"ו], ולא יותר מ' טפחים [להגר"ח נאה 80 ס"מ, ולחזו"א 96 ס"מ]. בדיעבד אם הדליק מעל י' טפחים יצא ידי חובה. אך לכתחילה נוהגים להניח את הנרות בגובה שבעה טפחים כדי שיהיה ניכר ויהיה בזה פרסומא ניסא, וגם יש לזה סמך ע"פ הקבלה.

הדלקה למעלה מ' בזמניו - אף בזמניו שיש חשמל והרי הוא ניכר שלא להדליקו לשם תאורה, מ"מ יש להדליקו למטה מ' טפחים, ולא פלוג רבנן, (הסכמת הפוסקים), אך ישנם אופנים שיכול להדליק למעלה מ' (א). במקום שיש חשש סכנה או שהילדים ישחקו בנרות, יכול להדליק את הנרות חנוכה למעלה מ' טפחים. (ע"פ שיטת הריטב"א, ושו"ת אור"ח צ"ח ד"ב ג'), (ב). במקום פרסומא ניסא אם יש את הנרות חנוכה שליד הפתח מעל י' טפחים ישם את הנרות. (נתב' בארכה בשערי יוסף פסקי הלכות חנוכה). אך בשביל חנוכה יפה אין להדליק למעלה מ' אף שיהיה ניכר היטב. (הוראת הגר"י משדי שליט"א).

הדלקה למעלה מ' טפחים בחלון - בחלון מותר להדליק למעלה מ' טפחים, אך אם יש לו חלון אחר למטה מ' טפחים עדיף שידליק בו. (חידושי הריטב"א שבת כא: ומג"א שם סק"ו ומשנ"ב שם סק"ו ובשעה"צ שם סק"ל).

דיני הדלקה למעלה מעשרים אמה

הדלקה למעלה מעשרים אמה - אסור להדליק את הנרות יותר מעשרים אמה בגובה מרשות הרבים, כיון שהעין לא שולטת בכזה גובה. (שו"ע סי' תרע"א ס"ו). [אך אם בבנינים שמצד אחד אינם גבוהים כ' אמה אין חסרון].

הדלקה מעל עשרים אמה בזמניו - בזמניו אפשר לכתחילה להדליק מעל עשרים אמה כיון שיש בנינים ממול, ויש מחמירים לשים "אמלתרא" [נרות צבעוניות], אך אינו אינו חיוב מעיקר הדין. (מצינו בזה כמה טעמים, א' ע"י חידושי הריטב"א שם, ובשו"ע שם ס"ה, ב' שכנים ממול, שבט הלוי ח"ד סי' סה, ג' כיון שבני הבית רואים את הנרות, ועוד טעמים בזה נתבאר בארכה בגליון פסקים והלכות מס' 25, וראה שם מש"כ שלכן אין חיוב שלא לקנות/להשכיר דירה בקומה גבוהה מחמת ספק מקום ההדלקה).

הדלקה מעל עשרים אמה שאין בנינים מול - אי אפשר להדליק מעל עשרה אמה שאין בנינים ממול, או שהבנינים ממול מאוד מרוחקים, אך בשיעור שהעין רואה את הנרות בצורה הרגילה בלא להטות את הראש, נחשב פרסומא ניסא, אך אם עושים היכר או אמלתרא יש מקילים שאפשר להדליק שם. אך למעשה יש מקילים באופנים הנ"ל, כיון שבני ביתו רואים את נרות, וכן אם הרחוב רחב מאוד שאפשר לראות את הנרות.

הדלקה מתחת הרחוב בתוך עשרים אמה מלמטה - במקומות [בקרית ספר, ובירושלים בהר נוף ועוד] שמצוי שיש כמה קומות מתחת פני הרחוב, ורואים שם את החלונות, אפשר להדליק שם בתוך עשרים אמה, בתנאי שהוא גבוה ג' טפחים מהקרקע, ולכן אי אפשר להדליק נרות חנוכה בחלון שיוצא ממרתף בגובה הרחוב, כיון שהוא לא נראה לבני רה"ר.

תנאי ודיני ההדלקה בחלון

תנאי ההדלקה בחלון - המדליק בחלון לכתחילה צריך לראות את הנרות גם בבית וגם בחוץ, אך אין דין שיהיה מונח בבית שלו אלא כל שנראה ששמשתייך אליו, ונראה שהיא כשלו, ולכן יכול להדליק על מנוע של מזגן או בחלון רחב, או על פיגומים [אף שאינם שלול] כל שנראים היטב

שאינו משתמש שם. [אך יש שנוהגים (בית בריסק) להדליק בפתח הבנין]. אך מ"מ אין להדליק בפתח הבית, כיון שאינו נחשב כרשות הרבים, אלא צריך להדליק בחלון הפונה לרה"ר. (ע"י שו"ע שם).

הדלקה בדלת הבית בחדר מדרגות - אם חלונו פונה לעורף, או שגר למעלה 20 אמה [והשכנים ממול לא רואים את הנרות, או שלא קיימים שכנים] ידליק בפתח ביתו בחדר מדרגות אם עוברים שם השכנים ורואים את הנרות, כגון שיש הרבה שכנים בקומה, אבל אם הוא גר בקומה לבד או שהכניסה צדדית ולא רואים את הנרות, [כגון דירה שמחולקת ליחידות דיור וכדו'] וכל כיוצא בזה לא ידליק שם, כיון שאינו נחשב כרה"ר, אלא א"כ רואים את הנרות באופן שמשאיר את הדלת פתוחה וכיוצא בזה. (יש להסתפק מהו גדר פרסומא ניסא לבני רשות הרבים, ובשו"ע סי' תרע"א ס"ה, מבואר שרק אם הוא פתוח לרשות הרבים הרי מתקיים בזה דין פרסומא ניסא. אך יש להסתפק האם גדי רשות הרבים הוא כגדרי רה"ר בהל' שבת לאיסור טלטול שהוא רוחב ט"ז אמה והרבים בוקעים בה. ובתוס' בשבת שם ד"ה מצוה מבואר שאף חצר שמשותפת לכמה אנשים אפשר להדליק שם ודינה כרשות הרבים לגבי זה, וכן הו"ד החזו"א בספר אורחות רבינו ח"ג אות כז שהשיב להגר"ח ק שאפשר להדליק בכניסה לביתו בחדר מדרגות).

הדלקה בפתח בקומת קרקע או בחלון לשכנים בעורף - הגר בבנין ויש לו חלון שפונה לשכנים ויש לו פתח שפונה לשכנים לעורף ורק כמה שכנים רואים את הנרות, ידליק בפתח הבית, וטוב שישאיר את הדלת פתוחה לאחר ההדלקה, כי לכתחילה צריכ לראות את הנרות ואף שיש פרסומא ניסא רק בשעת ההדלקה. (כל מה שמדליקים בזמניו בחלון מבואר בחיי אדם (סי' קנ"ד סט"ז) "ונראה לי לדלידן מצוה יותר בחלון מלהניח אצל הפתח, דבחלון יש היכר לבני רשות הרבים", וכ"כ במשנ"ב סי' תרע"א ס"ק לח שם, ומבואר שכל מה שיש להדליק בחלון משום פרסומא ניסא לבני רשות הרבים, וממילא אם הפרסומא ניסא שווה, עדיף להדליק בפתח הבית כדי לקיים את עיקר הדין שיש להדליק את הנר חנוכה על פתח מבחוץ, ויפתח את הבית כדי שיהיה גם פרסומא ניסא לבני ביתו).

הדלקה בתוך הבית בחו"ל - בחו"ל במקומות שיש גויים הנוהגים להדליק בתוך הבית יש להם על מה לסמוך, אבל מ"מ לכתחילה יש להדליק בחוץ במקום פרסומא ניסא, כיון שפרסומא ניסא הוא גם לגויים, ומ"מ במקום שכולם יהודים יש להדליק בחוץ ואין להדליק בתוך הבית.

הנוהגים להדליק נרות חנוכה בתוך הבית - יש נוהגים להדליק את הנרות חנוכה בתוך הבית, וכן מנהג הרבה חסידים להדליק בתוך הבית אף בארץ ישראל, אך מי שאין אבותיו נהגו כן אין לו לנהוג כן, אלא צריך להדליק בחלון כדי שיהיה פרסומא ניסא לבני רשות הרבים. (וכנתבאר בספר שערי יוסף פסקי הלכות חנוכה בארכה).

דיני ההדלקה בפתח

צד הדלקת נרות חנוכה - הנוהגים להניח את נרות חנוכה על פתח הבית או שמדליקים בפתח הסמוך לרחוב, צריכים להדליק בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס, כדי שתהיה המזוזה מימין ונרות החנוכה משמאל, וכשהוא נכנס ויוצא הרי הוא מוקף במצוות, אך אם הניח את הנר חנוכה מימין יצא ידי חובה. (שו"ע סי' תרע"א ס"ז ומשנ"ב שם סק"ג).

הדלקה בימין כשבצד שמאל מלא נרות - במקום שבפתח מצד שמאל מלא נרות כגון בשיבות יכולים להדליק את נרות חנוכה מהצד השני. וכן אין צריך להקפיד על טפח הסמוך לפתח. (נתבאר בשערי יוסף פסקי הל' חנוכה), אך היינו דוקא שאין מקום אך אין להדליק לכתחילה בטפח שלא הסמוך לפתח בשביל פרסומא ניסא, כגון שמדליק בפתח הבית וע"י כך השכנים יראו את הנרות. (גדולי ההוראה שליט"א).

צורת הפתח במדליק בכניסה לחצר הבית - אין צריך שיהיה לו "צורת הפתח" אם הוא מדליק בכניסה לחצר הבית. (שו"ת מהר"ל דיסקין סימן מ'). אך צריך שיראה כפתח. (הגר"ש"א שבות יצחק עמ' ח).

הדלקה בחלל הפתח - אם מדליק בחלל הפתח עצמו ידליק בחצי השמאל, קרוב לקצה. (שו"ע שם ומשנ"ב סק"ט). ובמקום



דיני מי שלא נמצא בביתו בזמן ההדלקה

אם יוצא מביתו לפני זמן ההדלקה ויחזור מאוחר בלילה בשעה שכבר אין פרסומא ניסא לבני רשות הרבים, סדרי העדיפויות וכדלהלן. א'. לכתחילה יאמר לאשתו או אחד מבני ביתו הגדולים להדליק נרות חנוכה. ב'. אם אף אחד לא נמצא בבית ואח"כ יחזור עם כל המשפחה, [כגון מאירוע וכדו'] ידליק שיחזור עם כל בני ביתו. ג'. אם יחזור לביתו לבד בשעות המאוחרות של הלילה, עדיף שידליק בעצמו בזמן פלג המנחה. (עי' משנ"ב סי' תרע"ב סק"ג ובחזו"ע חנוכה עמ' סט בהערה). ד'. אם יוצא לפני זמן פלג המנחה ידליק בעצמו לבד שיחזור אף לפני עלות השחר בברכה, אף אם ליכא פרסומא ניסא לאף אחד. ה'. אם אין אפשרות אחרת ידליק ע"י שליח בזמן. [ודיני ההדלקה ע"י שליח יתבאר להלן].

זמן תפילת ערבית בימי החנוכה

יש בזה כמה אופנים וכדלהלן, **לבני אשכנז**: הנהגים להדליק בזמן השקיעה [או 10 דקות לאחר השקיעה], מתפללים ערבית לאחר מכן. **לבני ספרד**: הנהגים להדליק בזמן צאת הכוכבים, יש נוהגים להתפלל ערבית בשקיעה/או מפלג המנחה, ואח"כ מדליקים נרות חנוכה בצאת הכוכבים [שהוא כ-18 דקות אחרי השקיעה] ויזהרו לקרוא קריאת שמע קודם ההדלקה.

רבים נוהגים לחכות להתפלל ערבית בזמן, אך כיון שתפילת ערבית תדירה להדלקת נר חנוכה, **ולבני אשכנז**: אם התאחר ולא הדליק עד צאת הכוכבים [30 דקות] יש להתפלל קודם כל תפילת ערבית, (משנ"ב סי' תרע"ב סק"א), וכ"ש בזמנינו שאין חשש שיעבור חצי שעה מזמן ההדלקה כיון שמצויים הרבה בני אדם ברחוב, **ולבני ספרד**: יש להקפיד לכתחילה על זמן ההדלקה בתוך חצי שעה. (עי' שו"ע שם, עי' מחזיקי ברכה סק"ג, [ויכול להדליק דקה קודם צאת הכוכבים, ואח"כ יתפלל ערבית. (עי' ביה"ל סי' תרע"ב ד"ה לא מאחרים)].

הרגיל להתפלל ערבית במנין מאוחר, יכול אף לכתחילה להדליק את הנרות לפני תפילת ערבית, כיון שאין בזה דין "תדיר קודם" כיון שאין התדיר עתה לפנינו, כיון שבכל יום מתפלל במנין קבוע.

סדר ההדלקה

קיבוץ בני ביתו בשעת ההדלקה - יש להזהר ולהשתדל לקבץ את בני ביתו בשעת ההדלקה. (משנ"ב סימן תרע"ב סק"י). ובפרט ביום הראשון שמברכים שהחיינו, טוב שאף הנשים שבעבודה [כגון בנות ביתן] יחזרו לביתם לשמוע את ההדלקה, אך אינו חיוב. [ועכ"פ אשה שלא שמעה שהחיינו, אינה צריכה לברך אח"כ, כיון שהברכה היא על ההדלקה, ולא על עיצומו של יום].

לבישת כו"ח בשעת ההדלקה - ראוי ללבוש כו"ח בשעת הדלקת נרות חנוכה. (קב הישר פרק צט, ובכה"ח סי' תרע"ו סק"ח, והגה"ק).

הדלקת נר חנוכה בעמידה - יש להדליק נרות חנוכה בעמידה. ויש לאחוז את הנר שמדליק בו את הנרות בידו הימנית.

סדר הברכות על הדלקת נר חנוכה - בלילה הראשון מברכים שלוש ברכות, **בברכה ראשונה, מנהג בני אשכנז** לומר "להדליק נר של חנוכה". ויש אומרים "שלחנוכה" בתיבה אחת. **ומנהג בני ספרד לומר** "להדליק נר חנוכה". (שו"ע סי' תרע"ו ס"א ומשנ"ב שם סק"א). ובברכה שניה מברכים ברוך וכו' "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". **ובברכה שלישית** מברכים ברוך וכו' "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". **ובשאר הימים מברכים שתי ברכות, "להדליק"**, ו"שעשה ניסים". (שו"ע שם ס"ב).

סדר ההדלקה - סדר ההדלקה **לבני ספרד והנוהגים כהאריז"ל**, [ויש מבני אשכנז], שבלילה הראשון מניחים את הנר בצד ימין בין אם מניח את החנוכה מימין הפתח

לבני ביתו, ולבני רה"ר, ואין חיוב להדליק אף בטפח הסמוך לפתח. [ולכן אם מדליק את הנרות בחלון מחוספס אף שמעיקר הדין אפשר להדליק שם, אך לכתחילה יש להדליק בחלון שהזכוכית שקופה, אך אינו לעיכובא כיון שמדברי השו"ע מבואר שעיקר חיוב ההדלקה בחלון הוא לבני רה"ר]. (נתבאר בארוכה בספר פסקי הלכות חנוכה, ובגליון פסקים והלכות שם, ושכן הסכימו גדולי ההוראה).

מקום ההדלקה בחלון - שמדליקים בחלון יכול להדליק בין מחוץ לחלון בין בפנים החלון, ואפשר אף להדליק בסמוך לחלון, כל שרואים אותם מבחוץ כיון שיש בזה פרסומא ניסא, (ברש"י בשבת כא: ד"ה מניחה כתב שאם היה דר בעליה מניחה מבפנים, ואולם רבינו ירוחם נתיב ט' חלק ראשון כתב שמניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים מבחוץ, וכן כתב רבי פרחיה ב"ר נסים בפירוש למס' שבת, ועי' חוט שני חנוכה עמ' שח). [ויש מחמירים שלכתחילה יהיה בטפח הסמוך לחלון, (הגר"ש"א)].

הדלקה בחלון בצד ימין - המניחים את נר החנוכה על החלון טוב להניח את הנרות מצד ימין, אך אם יהיה פרסומא ניסא בצד שמאל יניחו את הנרות חנוכה בצד שמאל.

הדלקה בחלון במקום שיש בו פרסומא ניסא - דירה שיש בה כמה חלונות צריך להדליק בחלון שיש בו יותר פרסומא ניסא, ואם כל המקומות שווים יש להדליק בחדר שבו אוכלים, ומ"מ אם ידליק במקום שיהיה יותר היכר לבני רשות הרבים אבל פחות היכר לבני ביתו יש להדליק בחלון שיהיה בו יותר היכר לבני ביתו [ואין חיוב דוקא להדליק במקום השינה].

כיבוי אור בבית - המדליק בחלון בחדר שינה או שיוצא מחוץ ביתו טוב שיכבה את האור בבית, כדי שיהיה נרות חנוכה יהיו ניכרים מבחוץ. (עי' בספר שערי יוסף פסקי הל' חנוכה).

דיני זמן ההדלקה

זמן ההדלקה - כתב בשו"ע (או"ח סי' תרע"ב ס"א) שהוא "בסוף שקיעתה", ומצינו בזה ב' פירושים, או בסוף השקיעה, או בתחילת השקיעה, ויש בזה הרבה מנהגים, יש מדליקים בשקיעה, ויש מדליקים בצאת הכוכבים, כעשרים דקות אחרי השקיעה, ויש נוהגים להדליק בזמן רבינו תם, וכל אחד ואחד יעשה כמנהגו, אבל העיקר **בביאור דברי מון השו"ע שלכתחילה שיש להדליק בתחילת זמן צאת הכוכבים שהוא סוף השקיעה, וכן מנהג בני ספרד**. ואף בזמנינו שיש אנשים ברחוב עד שעה מאוחרת, לכתחילה יש להקדים את ההדלקה תיכף משהגיע זמנה ככל האפשר.

לא הדליק כל הלילה - בדיעבד אם לא הדליק בתחילת הלילה, יכול להדליק בברכה עד עלות השחר (שם ס"ב) ולכתחילה צריך להעיר אחד מבני הבית, ואם הוא לבדו או שקשה לו להעיר את בני ביתו יכול להדליק עד עלות השחר השני [אף שלא ידלק חצי שעה אלא לאחר עלות השחר] בברכה (משנ"ב שם סק"א וכה"ח סק"ו ונתב' בספר בארוכה). ומי שלא הדליק לפני עלות השחר, טוב שידליק לאחר עלות השחר בלא ברכה, כל זמן שהנר מאיר ועוד לא האיר היום (עי' מהרי"ל מנהגים אות ד', ונתב' בארוכה בספר).

הדלקה מפלג המנחה בדיעבד - אם אינו יכול להדליק בזמן, בשעת הדחק יכול להקדים הדלקת נרות מפלג המנחה בברכה וצריך שיתן שמן בנרות שידלקו בלילה כחצי שעה (שו"ע שם ס"א ומשנ"ב סק"ג). ולכתחילה יתפלל מנחה מקודם כדי שלא יהיה תרתי דסתרי שמצד א' מחשיבו לילה ומדליק נרות ומצד שני מחשיבו יום ומתפלל מנחה, אבל אין צריך להתפלל משום כן תפילת מנחה ביחידות. (משנ"ב שם, ושער הציון שם סק"ז).



לשהות ליד הנרות חצי שעה - ראוי לשהות ליד הנרות ולומר שירות ותשבחות ולפרסם הנס, אבל אין חיוב לשהות ליד הנרות חצי שעה. ולכן בשעת הצורך יכול לצאת מביתו מיד לאחר ההדלקה. (כתב במקור חיים (סי' תרע"ב ס"ב) "נראה לי דעיקר מצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם לשמוח בהם, כי הם ג"כ זכר לשמחה שיהיו מדליקין אחר הנס, וכו' והכי משמע מה שכתוב [בהנרות הללו] אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם, ולכן הוזהר ג"כ מברך, ולא סגי שידליק וילך לו למקום אחר", ומ"מ אינו חיוב, ונתבאר בארוכה בדברי הפוסקים בשערי יוסף חנוכה חלק בירורי הלכה סימן טו).

דיני זמן ההדלקה בערב שבת

תפילת מנחה מוקדמת בערב שבת חנוכה - בערב שבת חנוכה לכתחילה יש להתפלל מנחה [גדולה, לבני אשכנז, ומנחה קטנה לבני ספרד, ובמקום הצורך אף מנחה גדולה] לפני הדלקת נרות חנוכה. (משנ"ב סי' תרע"ט סק"ב, ובא"ח ש"א וי"ש כ'). אך אם שכח ולא התפלל, יכול להתפלל מנחה לאחר הדלקת נרות חנוכה. (שעה"צ שם). ולא יתפלל ביחידות, כדי להדליק לאחר תפילת מנחה. (א"ר סי' תרע"א וכה"ח שם סקע"ט).

זמן הדלקת נרות חנוכה בערב שבת חנוכה - לכתחילה יש להסמך את הדלקת נרות חנוכה בערב שבת סמוך לשקיעה, ולהדליק מחצי שעה קודם השקיעה, ויש נוהגים להדליק אף כרבע שעה קודם השקיעה, ויזהרו שלא יבואו לידי חילול שבת. [ואף במקומות שמדליקים נרות שבת 40 דקות לפני השקיעה, בשבת זו **לבני ספרד**: ראוי לאחר את הדלקת נרות השבת, ולהדליק נרות חנוכה 20 דקות לפני השקיעה ואחריהם את נרות השבת, **ולבני אשכנז**: ידליקו נרות חנוכה 40 דקות לפי השקיעה].

סדר ההדלקה - יש להדליק נרות חנוכה ואחר כך נרות שבת (שו"ע סי' תרע"ט ס"א). ואף למה שנהוג בזמנינו שהאשה מדליקה נרות שבת והאיש את נרות חנוכה, יש נוהגים להקדים נרות חנוכה, אך אין קפידא בזה, ואין שום חשש שתדליק והאיש ידליק אחריה.

הדלקת נרות שבת בסמוך לנרות חנוכה - אפשר להדליק לכתחילה נרות שבת בסמוך לנרות חנוכה, ואין לחוש בזה משום ברכה על תוספת אורה, משום נר השמש כיון שהוא נועד להיכר, ומונח בצד או מעל הנרות, בודאי שאינו שייך לדיני תוספת אורה.

טלטול החנוכה בשבת לאחר ההדלקה - אפשר להתיר לטלטל את החנוכה ע"י שיניח תכשיטים בערב שבת, [שהיה שם כל בין השמשות], וכן יניח את החנוכה על מגש שאינו מיוחד לנרות. **ולבני ספרד**: אפשר לטלטלה אף ע"י תנאי. דהיינו שיחשוב במחשבתו לפני שבת שיטלטל את החנוכה לאחר כיבויה, ולאחר כיבויה יכול לטלטל את החנוכה בידו. (ע"י שו"ע סי' רע"ט ס"ג, ונתבאר בארוכה בשערי יוסף שבת שם).

תנאי חנוכה יקרה - כיון שלבני **ספרד**: דינה ככלי שמלאכתה לאיסור, ולא כמוקצה חסרון כס, ולכן אף בחנוכה יקרה מועיל תנאי וכו', [ויש מחמירים שדינה כמוקצה מחמת חסרון כס, ולפי"ז לא מועיל תנאי, אלא ידליק בחנוכה פשוטה].

טלטול הבית חנוכה - אף שדין הבית חנוכה כמוקצה מחמת גופו ומיוחד לנרות, מ"מ יש חילוק בין **אם מטלטלו מחמת שרוצה את המקום שמפריע למעבר, או שרוצה לסגור את הדלת**, לכו"ע יכול לשם תכשיטים יקרים [ואף חלות במקום הצורך] יותר מהחנוכה, ואז דינו כבסיס לדבר האסור והמותר, שמותר אף לטלטל את הבית חנוכה.

אך אם רוצה לטלטל את הבית חנוכה מחמת חשש הפסד, לבני ספרד: אפשר להתיר אף לטלטלו [ע"י תנאי או תכשיטים], כיון שאי אפשר בניעור. **ולבני אשכנז**: אין לטלטלה בכל אופן, ולכן יניח בליל שבת חנוכה פשוטה, שאז ישאירה שם ולא יטלטלה, (ע"י שו"ע פ"כ ס"ו), ומ"מ אף

ובין משמאל הפתח, ובלילה השני ידליק הנר הנוסף החדש תחילה ואח"כ הנר שהודלק אתמול, וסדר ההדלקה משמאל לימין, וכן בלילה השלישי יתחיל בנר החדש, ואח"כ הנר של אתמול ואח"כ הנר של שלשום, וכן בכל הלילות עד שבלייל שמיני ידליק תחילה את הנר הקיצוני מצד שמאל וממשיך להדליק משמאל לימין ויסיים בנר שהודלק הראשון ונמצא שתמיד מברך על הנר הנוסף כי בתוספת הימים נתוסף הנס. (שו"ע סי' תרע"ו ס"ה, ושער הכוונות דף קח ע"ג, וכה"ח סק"א, שו"ת אול"צ ח"ד פמ"ו ח', וחזו"ע חנוכה עמ' לב). **אך יש הרבה מבני אשכנז**: שנוהגים כשיטת הגר"א שאם מדליק בשמאל הפתח מדליק ביום הראשון בנר היותר ימני שהוא ימין לפתח, ובשאר הימים מתחיל מנר הימני שסמוך לפתח וממשיך להדליק את הנר הנוסף לשמאלו, ונמצא מדליק מימין לשמאל. ואם מדליק בימין הפתח או בחלל הפתח או בחלון, אז ביום הראשון מדליק בקצה השמאלי של המנורה הסמוך לפתח וממנו מתחיל כל הימים ומדליק והולך משמאל לימין. **ובדיעבד אם הדליק מצד השני ושינה ממנהגו, יצא ידי חובה**. (ביה"ל שם ד"ה כד').

זהירות בהדלקת הנרות היטב - בשעה שמדליק הנרות, יש לשהות ולא לסלק ידו מהפתילה עד שתאחז האש ברוב הפתילה היוצאת מהשמן, (ביה"ל סימן תרע"ג ד"ה הדלקה, ובבן איש חי ש"ש פרשת נח ה"ט) אינו חיוב מעיקר הדין וכ"ש בזמנינו שיש פתילות טובות שנדלקות מהר. (ע"י ערוך השולחן סימן רסד סק"ב, וכן הו"ד הגריש"א וכן דעת הקה"י והגר"ח ב"ארוחות רבינו ח"ג עמ' יט)

הדלקה בסיום הברכות - מברכים כל הברכות קודם ההדלקה, ויש להזהר שיתחיל להדליק רק אחרי סיום הברכות. ומי שלא בירך בזמן ההדלקה, אינו יכול לברך אח"כ (ע"י פמ"ג סי' תרע"ו משב"ז סק"ב) ברכת להדליק, ואולם שעשה נסים ושהחיינו ביום הראשון, יכול לברך, כיון דלא גרע מברכת הוראה.

אמירת הנרות הללו - אחרי שהדליק את הנר הראשון נוהגים לומר "הנרות הללו" וכן המנהג הפשוט, אך יש נוהגים שאין לומר "הנרות הללו" עד לאחר שיסיים הדלקת כל הנרות, שלא יהיה הפסק בין הברכה להדלקת כל הנרות ההידור. [אך בדיעבד אם אמר הנרות הללו קודם שהדליק את הנר הראשון אינו הפסק].

אמירת מזמור שיר ויושב בסתר - לאחר ההדלקה נהגו לומר מזמור שיר חנוכה הבית לדוד, ויש נהגו לומר לשמירה "יושב בסתר עליון" שבע פעמים, ובכל פעם אומרים לפני זה ויהי נועם (ע"י שו"ת תשב"ץ סי' רנ"ח, ומהרש"ם בדע"ת סי' תרע"ו סק"ד ובכה"ח סי' תרע"א סק"ו). ולמעשה נהגו לקצר ולומר שבעה פעמים ויהי נועם, ופ"א יושב בסתר. (ע"י משנת חסידים תקון המגפה פ"ד, ובמועד לכל חי סכ"ז סי"ג, ובבא"ח ש"א פרשת וישב חנוכה).

פיוט מעוז צור - נהגו לזמר פיוט מעוז צור ועוד. (לקט יושר עמ' קנב).

לרקוד אחרי הדלקת נר חנוכה - רבים נהגו לאחר ההדלקה ואמירת הנרות הללו לרקוד ולשיר שירות ותשבחות, לחביבות המצוה. (ע"י תוס' חולין עה: ד"ה מאי בנייהו, והגר"ח ק). ואף אבל בתוך השנה על אביו ואמו, יכול לרקוד לאחר ההדלקה בלא שמיעת מוזיקה, עם ילדיו. (הגר"ח ק והו"ד באור ישראל חנוכה עמ' קעד בהערה).

לספר על הנסים - נהגו רבים לאחר ההדלקה לקבץ את בני ביתו ולספר ולהודות להם על הנסים, שהיו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, כיון שמצוות נר חנוכה להודות ולהלל. (שבת כה. "מאי חנוכה, להודות ולהלל", וברמב"ם בפ"ד מחנוכה ה"ב "וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו" ובשו"ע סי' תר"ע לא הביא דין זה, ואפשר שדין זה מתקיים באמירת הלל השלם בשמנות ימי החנוכה, וכמבואר בשו"ע סי' תרפ"א ס"א, ומ"מ ע"י יסוד ושורש העבודה שער יב המפקד פ"א, ובקיצור שו"ע שכתבו לספר מספרי הנשים לאחר ההדלקה). **אך בודאי שאין לבטל קביעות ללימוד התורה**. (שו"ת מהרי"ל סו"ס פה, ובלבוש סי' תרע).



לבני ספרד: טוב להחמיר שידליק נרות בחנוכה זולה ועל בית חנוכה שלא מיוחד לנרות.

דיני זמן ההדלקה במוצאי שבת חנוכה

זמן תפילת ערבית - במוצאי שבת מזדרזים בתפילת ערבית ובהבדלה כדי שלא להתאחר בהדלקה, ויזהירו בני הבית להכין הנרות קודם, ואין בזה איסור הכנה בדיבור כיון שהוא לצורך מצוה, אך יזהירו שלא להכניס לפני צאת השבת כיון שיש להדליק לכתחילה בתוך החצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים, ויש שמקדימים את תפילת ערבית כ-20 דקות אחרי השקיעה, ויש מקדימים רק בחמש דקות ומתפללים 35 או 40 דקות לאחר השקיעה וכל מקום יעשו כמנהגם, [והנהוגים לומר ויתן לך לאחר התפילה יאמרוהו לאחר ההדלקה, (הגר"א במעשה רב סימן רלז)]. **אך בני ספרד, המחכים לר"ת כל שבת, אף במוצאי שבת חנוכה יחכו לזמן ר"ת, אין צריך להקדים את זמן תפילת ערבית.**

הדלקה לפני תפילת ערבית - לכתחילה יש להתפלל מעריב קודם, ואח"כ להדליק נרות חנוכה, כיון שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אך אם יאחר את החצי שעה שסמוכה לצאת הכוכבים ידליק קודם מעריב. (ע"פ הביה"ל סי' תרע"ב ד"ה לא, ובמעשה רב סימן רלז, והגר"ח בתורת המועדים סי' תרע"ב סק"ב ובהליכות אבן ישראל מועדים ח"ב עמ' שפד), ואינו צריך להבדיל קודם, אך נראה שלכתחילה אין לנהוג כן. [ואף בבית הכנסת אין לנהוג כן א' כיון שיש עניין לאחר את יציאת השבת, ב' שיש חשש מכשול שיבואו להדליק לפני זמן יציאת השבת (שערי ימי החנוכה עמ' צח)], (ועי' לקט הלכות ח"ב עמ' תסד שמנהג הבית ישראל ואדמו"ר"י גור להבדיל ומיד להדליק נר חנוכה קודם מעריב). אך המבדילים קודם כיון שאסור בשתיית רביעית יין קודם ההדלקה, יש להקפיד להבדיל במין ענבים.

הבדלה והדלקת נ"ח מה קודם - מנהג בני ספרד להבדיל על הכוס ואח"כ להדליק נרות חנוכה (בא"ח פרשת וישב סכ"א כה"ח סי' תרפ"א סק"ד). **ומנהג בני אשכנז, יש נוהגים להבדיל קודם, [וכן נהג החזו"א בשנותיו האחרונות] ויש נוהגים להדליק קודם.** (עי' משנ"ב שם סק"ג וביה"ל ד"ה מדליקין) ונראה שאם יעבור זמן החצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים, לכו"ע ידליק קודם.

דיני הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

חיוב וטעם ההדלקה - מדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת בברכה. (שו"ע סי' תרע"א ס"ז). משום פרסומא ניסא. (ב"י שם בשם הכלבו, ונאמרו בזה עוד טעמים ונתבאר בהרחבה בשערי יוסף פסקי הלכות חנוכה).

מקום ההדלקה - נוהגים להניח את הנרות [במקום גבוה כגון במדף או שולחן גבוה, כדי שיראו הנרות היטב] בכותל בצד דרום, כיון שההדלקה היא זכר למנורת המקדש. (שו"ע שם ומשנ"ב סק"מ). **ואין צריך להדליק בחלון בית הכנסת.**

צורת ההדלקה - לבני ספרד: המדליק עומד פניו לכיון דרום ואחוריו לצפון, ומתחיל להדליק בימינו, שהוא הנר המרוחק מארון הקודש, ולמחרת מתחיל מהנר השמאלי ופונה לימינו. (עי' ב"י שם וכה"ח שם סק"ט), **ולבני אשכנז:** המדליק עומד אחוריו לכיון דרום ופניו לצפון, ומתחיל להדליק בימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, ולמחרת מתחיל מהנר השמאלי ופונה לנר הימני. (משנ"ב סק"ג בשם החת"ס). אך בדיעבד אינו מעכב.

זמן הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת - לבני ספרד: שמתפללים ערבית לפני ההדלקה, אפשר להדליק נרות חנוכה אף מעט לפני השקיעה, (שו"ת זבחי צדק ח"ב סכ"ט וחזו"ע חנוכה עמ' סט), **ולבני אשכנז:** ידליקו נרות לפני תפילת ערבית. ובבתי מדרשות או ישיבות שלומדים כל הזמן ומתפללים ערבית מאוחר, יכולים להדליק אף לפני תפילת ערבית, בהגיע זמן ההדלקה משום פרסומא ניסא. אך מעיקר הדין אין חיוב להדליק בזמן ההדלקה, לכן בבית הכנסת שמתפללים בו בשעה מאוחרת ידליקו נרות חנוכה לפני תפילת ערבית.

סדר הברכות בבית הכנסת - בבית הכנסת מברכים על ההדלקה כמו שמברכים על ההדלקה בבית.

מי שהדליק בבית הכנסת האם יברך שוב - מי שהדליק בבית הכנסת ביום הראשון ובירך ברכת שהחיינו ושעשה נסים ולהדליק נר חנוכה, שחוזר ומדליק בביתו מברך רק ברכת להדליק נר חנוכה, אך אם מוציא ידי חובה בהדלקה את בני ביתו חוזר ומברך את כל הג' ברכות. (רמ"א שם ומשנ"ב סק"מ).

ברכה על ההדלקה בעשרה - לבני ספרד: מברכים על ההדלקה בכל יום רק בעשרה, (כה"ח שם סק"ה וחזו"ע חנוכה עמ' נב), אך בערב שבת חנוכה אם אין עשרה בבית הכנסת ואינו יכול להמתין שיבואו עשרה ידליק אף בלא עשרה, [ויש אומרים שאף בכה"ג ידליק בלא ברכה (שו"ת אול"צ פמ"ב תשובה טו)]. **ולבני אשכנז:** מברכים על ההדלקה אף שיש מעט אנשים. (משנ"ב שם סק"ז וביה"ל ד"ה ויש שכתבו).

שיעור השמן בנרות בית הכנסת - לכתחילה יש לשים שמן בנרות בית הכנסת חצי שעה, ואין לכבותם לפני כן, [ורק בשעת הדחק], (עי' משנ"ב סי' תרע"ג סק"ג, ובמקור חיים סי' תרעב ובשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו) בנרות שמדליקים בבית הכנסת, אין צריך להקפיד על שמן זית, ואפשר לקנות אף שמן למאור, ופתילות מוכנות. (שמעתי מהגר"ע פריד שליט"א).

ברכת שהחיינו/שעשה נסים בביתו לאחר שביך בבית הכנסת - המדליק בבית הכנסת ובירך שהחיינו [בלילה הראשון] או שעשה נסים לא יחזור לברך שוב שהחיינו/שעשה נסים בביתו אלא א"כ אם הוא מוציא את בני ביתו. (עי' משנ"ב סי' תרע"א סק"מ).

הדלקה בבית הכנסת בתפילת שחרית - נוהגים גם להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בתפילת שחרית בלא ברכה. (פמ"ג סי' תרע"א סק"ב, ובמקור חיים שם, ובנהר מצרים חנוכה יב).

הדלקה בשטיבלאך וכדו' - בשטיבלאך [או בעזרת נשים או חדר שיעורים שמתפללים בו בקביעות] יש להדליק נרות חנוכה אף בכל בית הכנסת, אף שיש בו הרבה מקומות תפילה כגון שטיבלאך וכדו' אף שאין בו ספר תורה בקביעות, כיון שדינו כבית הכנסת. [ויש אומרים שיש להדליק רק בבית הכנסת שיש בו ארון קודש וספר תורה. (גם אני אודך תשובות הגר"ח ק חנוכה סימן ה)].

הדלקה בבית הכנסת שיש בו כמה מנינים - בית הכנסת שיש בו כמה מנינים לתפילת ערבית אין צריך להדליק נרות חנוכה בכל מנין, אלא ידליקו בברכה במנין הראשון ושימו הרבה שמן בכוסיות שהנרות ידלקו עד סוף המנינים. (שו"ת משנה שכיר ח"ב סי' רחצ, שבט הלוי ט' קמג).

הדלקה בבית המדרש שלא מתפללים בו - בבית המדרש שלומדים בו ולא מתפללים בו, אין צריך להדליק שם נרות חנוכה, ואף אם רוצים להדליק שם נרות חנוכה, אין להדליק שם נרות חנוכה בברכה (כה"ח סק"ה), ולכן אין להדליק נרות בכולל ערב וכדו' שרק לומדים בו, אבל אם מתפללים, אפילו רק תפילת ערבית אפשר להדליק בו בברכה. (עי' חוט שני חנוכה עמ' שיד, ושו"ת אול"צ ח"ד עמ' רנ).

הדלקת נר חנוכה במסיבות חנוכה - אין להדליק נרות חנוכה בברכה במסיבות חנוכה ובשאר אירועים וכדו', ויש בזה חשש איסור ברכה לבטלה. (הסכמת הפוסקים, ונתב' בשערי יוסף חנוכה חלק בירורי הלכה). אך מ"מ באירועי ומסיבות חנוכה למתחזקים וכדו', יש עניין להדליק נר חנוכה בלא ברכה, ויזהרו אף שלא יברכו את הברכות בדמה, כדי שלא יענו אמן לבטלה. (שמעתי מהגר"י משדי שליט"א, ויל"ע אם יש שם אינם שומרי תורה ומצוות שאינם יודעים כלל מעניין הברכה, שיכול לברך כדי לחנכם וכמבואר בס' רט"ו).



בעל תשובה - בחור ישיבה בן ספרד בעל תשובה שהוריו אינם שומרי תורה ומצוות ולא מדליקים נרות חנוכה חייב להדליק בישיבה בברכה. ואף אם מדליקים נרות, אם הם מחללי שבת, לא יוצא יד"ח בהדלקתם, ויכול להדליק בברכה בישיבה.

בני חו"ל - בחורי ישיבה מבני ספרד ספרד שהם בני חו"ל כיון שהוריהם גרים בחו"ל והשעות אינם שוות, [אף בשעה אחת] ידליקו בישיבה בברכה ויכוונו שלא לצאת ידי חובה בהדלקת אביו, אך יכול גם להשתתף עם חבריו בחדר שמדליקים ויוצא בזה ידי חובה הדלקת נר חנוכה.

רווקים הגרים בפני עצמם - בחורים שגרים בדירה משלהם ומפרנסים את עצמם, אף אם לפעמים מגיעים הרבה לבית הוריהם ונמצאים שם בחגים או תקופות ארוכות, אינם נחשבים סמוכים על שולחנם וצריכים להדליק בברכה בביתם.

דיני זמן ומקום החיוב בנ"ח מקום השינה או האכילה

מקום ההדלקה במקום האכילה/השינה - חיוב הדלקת נרות חנוכה, ומקום ההדלקה, **לבני ספרד**: החיוב הוא לפי מקום השינה. (עי' טור בשם הרא"ש, וש"ע סי' תרע"ז ס"א, וכן נראה בכה"ח סי' תרע"ז סקי"ז, ובסי' תרע"א סקט"ו, ובחזו"ע חנוכה עמ' קנה). **לבני אשכנז**: הוא במקום האכילה. (שו"ת הרשב"א ח"א סימן תקמב, ורמ"א שם, ובמשנ"ב שם סקי"ב, ובשערי יוסף פסקי הלכות עמ' 252). **ומ"מ אף לבני אשכנז**: ישנם אופנים שאין להדליק במקום האכילה כיון שאוכלים שם רבים ואינו מיוחד לו. **וכן אף לבני ספרד**: ישנם אופנים שמדליקים במקום האכילה, וכמו שיתבאר להלן.

האוכל סעודותיו לא בבית - האוכל את כל ארוחותיו בקביעות במסעדה או לא בבית כגון בעבודה או בדרך וכיו"ב אעפ"כ מדליק נר חנוכה במקום שישן שם, ולא במקום האכילה, כיון שאינו מיוחד לכל תשמישיו. (עי' משנ"ב שם סקי"ב ובביה"ל שם ד"ה במקום שאוכל ובכה"ח שם סקי"ז).

זמן החיוב הקובע בנרות חנוכה - זמן החיוב בנ"ח הוא במקום שבו נמצא כעת (עי' שו"ת אול"צ ח"ד פמ"ז תשובה ד'), אך מ"מ יש בזה כמה פרטים וחילוקי דינים כדלהלן:

הנוסע מביתו לאחר צאת הכוכבים היכן ידליק - מי שנוסע מביתו לישיבה וכן להיפך מיד אחרי צאת הכוכבים ויגיע ליעדו בשעה מקודמת בלילה. **לבני אשכנז**: כיון שעד עכשיו היה שם, והולכים לפי מקום אכילה, יכול להדליק שם ומיד אחר ההדלקה ללכת. (אמות ליעקב הערה 590 בשם הגר"י קמניצקי, שלמי תורה חנוכה עמ' רח, שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנח), ומ"מ טוב שיחכה שם חצי שעה. (הגרש"א בהליכו"ש עמ' רעט, והגרש"א בפניני חנוכה עמ' קיא). **ולבני ספרד**: כיון שהחיוב הוא על מקום השינה, אם עתה הולך מיד הרי הוא ספק ברכה לבטלה, (עי' מועד לכל חי סימן כז ס"ל, ובחזו"ע חנוכה שם), ולכן אם ישהה בביתו חצי שעה ואח"כ יסע לצימר וכדו', נראה שאין בזה ברכה לבטלה, כיון שעתה הוא זמן החיוב. (עי' פ"פ הגרש"א שם, ושו"ת אור לציון בח"ד פרק מז תשובה ד').

חתן שמתחתן בחנוכה - חתן שמתחתן בחנוכה, **אם יוצא מביתו לאחר הדלקה** [בצאת הכוכבים/בשקיעה], **לבני ספרד**: יוצא עימם בהדלקה, **ולבני אשכנז**: מדליק שם, ואינו צריך לחזור ולהדליק, כיון שהדליק בשעת החיוב. **אך אם יוצא מביתו לפני זמן ההדלקה, לבני ספרד**: ידליק בסיום החתונה שחזור אח"כ לביתו החדש, צריך להדליק בדירתו בברכה כיון שעתה הוא מתחייב שוב בהדלקה, מדין חובת ביתא, ויכול בברכה לפני החופה בבית שישן שם, [ואף לבני ספרד יכול להדליק שם, כיון שאינו נחשב סמוך על שולחן אביו], **ולבני אשכנז**: כיון שהדליק בבית הוריו לפני החתונה, יצא ידי חובה ואינו צריך לחזור

דיני ההדלקה לאדם שמתארח אצל אחרים

אדם שמדליקים עליו בביתו - אדם שמדליקים עליו נרות חנוכה בביתו כגון שאשתו מדליקו בבית אע"פ שאינו נמצא בבית ולא באותה עיר [כגון שמתארח אצל אחרים] או כגון בחורי ישיבה וכמו שיתבאר להלן, יוצא יד"ח בנ"ח (שו"ע סי' תרע"ז ס"א) ואף אדם שנמצא עם אשתו מחוץ לבית יוצא יד"ח בהדלקת בני ביתו שמדליקים עליו.

הדלקה בחו"ל למי שמדליקים עליו בתוך ביתו - אם אינו נמצא בביתו ואשתו מדלקת עליו בביתו, אם נמצא במקום שרואה נרות חנוכה יברך ברכות הרואה, אך נמצא במקום שאין נרות חנוכה יכוין שלא לצאת בהדלקת אשתו ויכול להדליק נרות חנוכה בברכה. (בשו"ע מציון סתירה בזה עי' שו"ע בסי' תרע"ו ס"ג לסי' תרע"ז ס"ג, ובמשנ"ב שם סקי"ד, ובכה"ח שם סק"ז, ובחזו"ע חנוכה עמ' קנח).

אדם שנמצא בחו"ל - אכסנאי שנמצא בחו"ל ומדליקים עליו בתוך ביתו, אך השעות אינם שוות, כגון שגר בארץ ישראל ונסע לארצות הברית, אעפ"כ יוצא ידי חובה (מנח"י ח"ז סימן מז ועוד) [ויש מחמירים שלכתחילה ידליק בלא ברכה (שו"ת מנח"ש תנינא סי' נח אות ד' סק"ג, וחוט שני חנוכה עמ' שיא)]. **אך אדם שנמצא בחו"ל ומשכיר דירה או חדר בבית מלון מתחייב בהדלקה**, אך אם מתארח אצל אחרים, יכול להשתתף מה עם בעל הבית בשמן של ההדלקה, וע"י כן הוא שותף בהדלקת נר חנוכה, ואינו צריך להדליק נרות (שו"ע שם). אבל צריך לשמוע ממנו את הברכות ולכוין לצאת בהם ידי חובה. (משנ"ב שם סק"ד). [ואם לא משתתף צריך לברך ברכת הרואה (א"ר שם סק"א)].

צורת ההשתתפות באכסנאי - יתן פרוטה לבעל הבית, או שיתן לו בקניין הגבהה/סודר, על ידי אחר, ובשעת הדחק הבעל הבית יכוון לתת לו במתנה. (עי' שעה"צ שם סק"ט). ומ"מ אם מתארח אצל הוריו ומשתתף אף אי"צ להקנות לו. (עי' כה"ח שם סק"ה, ובגינת ורדים גן המלך סימן מא, שו"ת אול"צ ח"ד עמ' רפז בהערה, ויתבאר להלן). [ונכון גם לחוש לכתחילה שבעל הבית יוסיף מעט שמן בנרות בשביל האורח. (משנ"ב שם סק"ג ושעה"צ שם סק"ח)].

דיני הדלקת נרות חנוכה לבחורי ישיבה

[מקורות לכל הדינים הנ"ל התבארו בארוכה בשערי יוסף חנוכה ביורוי הלכה סימנים ב' ג' ד' ה' ו']

בחורי ישיבה קטנה [שישנים בבית] - לבני אשכנז: מדליקים נרות חנוכה [להלן יתבאר היכן] בברכה. **ולבני ספרד**: יוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם, ואינם צריכים להדליק בישיבה אף אם נשארים בישיבה בזמן ההדלקה, אך צריכים לשמוע הברכות כדין אכסנאי כנ"ל.

בחורי ישיבה גדולה [או בחורות סמינר שישנות בפנימיה] - **לבני אשכנז**: מדליקים נרות חנוכה בישיבה [להלן יתבאר היכן] בברכה. **ולבני ספרד**: אינם צריכים להדליק נרות חנוכה בישיבה, כיון שיוצאים יד"ח בהדלקת ההורים, אך מ"מ טוב שישתתפו עם חבריהם שמדליקים או שישתתפו על הבחורים ביחד וידליקו בחדר אוכל. ואם רוצים להדליק בפני עצמם יכול להדליק בפני עצמם בלא ברכה, אף אם מקדימים להדליק לפני ההורים, אך יכול לשמוע מחבירו שמברך כמנהגו וידליק אחריו ושומע עונה (נח' הראשונים אם מועיל להקדים ובב"י הכריע שיש בזה ברכה שאינה צריכה).

אך ישנם כמה אופנים שאף לבני ספרד בחור ישיבה חייב בהדלקה. וכדלהלן:

הוריו לא נמצאים בביתו - אם הוריו לא נמצאים בביתו בחנוכה אלא מתארחים במקום אחר חייב להדליק בישיבה בברכה, אך יכול להשתתף בפרוטה, אך אם הוריו משתתפים בפרוטה או מדליקים נרות חנוכה במקום שנמצאים יוצא ידי חובה. ואם יש ספק יכול להדליק בברכה.



ולהדליק שוב, בביתו החדש, כיון שהדליק בשעת החיוב. [משא"כ לבני ספרד שמקום השינה עיקר וכנ"ל].

מקום ההדלקה למי שיש לו שני דירות - מי שמתגורר בשני דירות כגון רמ"ם שמלמדים בישיבות רחוקות מבתיהם וישנם בדירה בישיבה בחלק מימות השבוע, צריכים להדליק נרות חנוכה בדירות שנמצאים שם בחנוכה ולא נפטרים בהדלקת נשיהם בביתם, כיון שיש להם בית שחייב בברכה.

דיני מקום ההדלקה לבחור ישיבה ובנות סמינר

בחורי ישיבה קטנה/גדולה שאוכלים בישיבה וישנים בבית - כנ"ל בחורי ישיבה קטנה לבני ספרד יוצאים בהדלקת אביהם, אך לבני אשכנז יש בזה כמה חילוקים. בחורי ישיבה קטנה שאוכלים בישיבה ואף ישנים שם שנת צהריים, וחוזרים לביתם לזמן ההדלקה, ואח"כ חוזרים לישיבה, ידליקו בביתם, אך מ"מ טוב שיאכלו בביתם סעודה. ואף אם אינו חוזר לביתו בזמן ההדלקה יכול להשאר שם ולהדליק בישיבה, כיון שאוכל שם. ואם נמצא בישיבה כל היום [כגון שהישיבה בעיר אחרת] ולא חוזר לביתו ידליקו בישיבה. [ולגבי מקום ההדלקה דינו כבחור ישיבה גדולה וכמו שיתבאר להלן].

בחורי ישיבה גדולה או קטנה שישנים בישיבה - כנ"ל בחורי ישיבה גדולה מבני אשכנז שישנים בישיבה צריכים להדליק בישיבה, ונח' הפוסקים היכן בחורי ישיבה ידליקו את הנרות חנוכה אם בחדר אוכל או בפנימיה. ולהלכה סדר העדיפויות כדלהלן: א). כיון שצריך להדליק במקום האכילה, ובמקום האכילה אינו מיוחד להם, ומוגדר רק כמסעדה, יש מהדרים שיאכלו ארוחה אחת בפנימיה, כגון ארוחת צהריים, ואז יכולים להדליק בחלון החדר הפונה אל הרחוב. (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן שמב) אך להלכה נראה שאף אין צריך לאכול בחדר, כיון שעיקר חיובו הוא במקום השינה. (הגריש"א והשבט הלוי ועוד). ב). אם אינם יכולים להדליק בחלון החדר, ידליקו בפתח הרחוב, או בנין הפנימיה, אף אם נמצא ברשות בפני עצמו כיון שדינו כרה"ר. ג). אם אינם יכולים להדליק ככל האפשרויות הנ"ל ידליקו בפתח חדרי השינה בפנימיה. ד). אם אינם יכולים להדליק שם כגון שיש חשש סכנה להשאיר שם נרות דולקים, ידליקו בפתח חדר האוכל בישיבה, אם הוא באותו בנין, אך אם הוא בבנינים נפרדים לא מועיל.

דיני מקום ההדלקה לנוסעים בחנוכה והנוסעים להורים בשבת חנוכה

הנוסעים מביתם ומתארחים בעיר אחרת - משפחה הנוסעת מביתם בחנוכה אינם צריכים להדליק נרות חנוכה בביתם מפני החשד, אלא צריכים להדליק נרות חנוכה במקום שנמצאים, אך יש בזה הרבה חילוקי דינים ומקרים, וכדלהלן.

המתארח אצל אביו/חמיו/דודו - המתארח בחנוכה [אז ביום חול או בשבת] אצל אביו או אצל חמיו [או אצל דודיו ומכריו בחינם] באכילה ובשינה, לבני אשכנז ידליק שם נרות חנוכה בברכה, [כיון שהוא חובת הגוף] ולבני ספרד: פטור מנרות חנוכה כיון שעתה סמוך על שולחן אביו, ולכן אף אם יש לו חדר מיוחד לשינה פטור מהדלקת נרות חנוכה, ואינו צריך להשתתף כיון שנותנים לו בכלל האירוח את השמן מתנה ולרווחא דמילתא טוב שישתתף עם בעל הבית ויתן לו פרוטה. (עי' שבת כג. שו"ע סי' תרע"ז ס"א, ומ"מ פטור מהדלקה מארבעה טעמים, א' כיון שאין לו פתח בפני עצמו, ב' בזמניו אין מדליקים מפני החשד, ג' כיון שאוכל על שולחן בעל הבית, ד' ואוכל בחינם, עי' גן המלך סי' מא, ובכה"ס סק"ג, ובשו"ת בית דוד חו"ח סימן תעב, ובבא"ח וישב הט"ז, ובכה"ס שם סקט"ו, ונתבאר בארוכה בחלק ביורוי הלכה תשפ"ה).

הגיע לבית הוריו לאחר שהדליקו - אם הגיע לאחר שעת ההדלקה, ולא היה בדעתם שיגיע לביתם, לבני ספרד: צריך להדליק בלא ברכה. (ע"פ הנ"ל, ע' בספר ברכת יצחק עמ' תרכה). ולבני אשכנז: צריך להדליק בברכה. ואם היה אצל הוריו והיה בדעתו לחזור לביתו ולהדליק שם, ולבסוף נמלך להשאר בבית הוריו, כיון שבזמן ההדלקה היה סמוך, נראה שאינו צריך לחזור ולהדליק נר חנוכה, כיון שלא חל עליו חיוב חדש. (תשובת הגרש"ק הכהן גרוס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי). אך אם היה בשעת ההדלקה מוכן לצאת ולעקור ובסוף לא עקר, יחזור וידליק בלא ברכה. (ע"פ הנ"ל, וכע"ז השיב לי הגר"א נבנצל שליט"א).

המתארח אצל הוריו/חמיו וישן שם ומגיע לשם בליל שבת לאחר התפילה - אף אם ישן אצל הוריו או אצל חמיו כיון שנמצא בביתו בצאת הכוכבים, ידליק שם נרות חנוכה כיון שמקום ההדלקה הוא לפי המקום שנמצא כעת. [וכנ"ל].

חתן הנמצא אצל חמיו שלושים יום [כגון לאחר לידה וכדו'] וסמוך על שולחנו - לבני ספרד: אינו צריך להדליק נר חנוכה ויוצא בהדלקתו ואף אינו צריך להשתתף עמו בהדלקה, (ב"י סי' תרע"ז ס"ג ומשנ"ב שם סק"א, ובשבות יצחק חנוכה פ"ד סק"א). ולבני אשכנז: ידליק נר חנוכה בפני עצמו בברכה.

אוכל ג' סעודות וישן בבית חמיו אבל אוכל אכילת עראי בביתו - מי שאוכל ג' סעודות בבית חמיו וכן ישן שם, לבני אשכנז: אף אם אוכל בביתו אכילת עראי, צריך להדליק נרות חנוכה בבית חמיו, ולבני ספרד: די שישתתף עם חמיו אם אין לו חדר מיוחד. (עי' ביה"ל סי' תרע"ז ד"ה במקום).

האוכל אצל הוריו או חמיו סעודות שבת וישן בביתו - אם אוכל אצל הוריו או אצל חמיו רק סעודות שבת ולאחר הסעודה חוזר לביתו לישן, ידליק בביתו ולאחר מכן ילך להוריו או לחמיו. (ט"ז סי' תרע"ב סק"ב), ואם יוצא מביתו לפני פלג המנחה, לבני אשכנז: ידליק בבית הוריו או חמיו, או שימנה שליח להדליק בביתו, ולבני ספרד: ישתתף עם חמיו או עם אביו או שימנה שליח להדליק בביתו.

האוכל בבית חמיו או הוריו את כל הסעודות - לבני אשכנז: לכתחילה יש לאכול סעודה אחת בביתו ולהדליק שם בעצמו או ע"י שליח, ואם אינו יכול לעשות כן ידליק בבית הוריו. ולבני ספרד: כיון שמקום השינה עיקר, מדליק בביתו.

האוכל אצל הוריו או חמיו וישן בבית אחר - אם אוכל אצל הוריו או חמיו וישן בבית אחר, לבני ספרד: ידליק במקום השינה, כיון שמקום שינה עיקר. ולבני אשכנז: ידליק במקום האכילה כיון שמקום אכילה עיקר. (עי' משנ"ב שם סק"ח).

האוכל ג' סעודות באולם שבו נערך השבת שבע ברכות וישן במקום אחר - אם אוכל ג' סעודות באולם שבו נערך השבת שבע ברכות [ואף אם אוכל כל סעודה במקום אחר כגון שמתארח בעיר אחרת] וישן במקום אחד, כגון ביחידת דיור וכדו', אף לבני אשכנז, ידליק במקום השינה. [ולא במקום האכילה כיון שדינו כמסעדה].

המתארח בשבת ובמוצאי שבת ישן במקום אחר - המתארח בשבת אצל חמיו או אצל הוריו ובמוצאי שבת חוזר לביתו, אם נשאר לאכול שם סעודת מלוה מלכה, לבני אשכנז: ידליק שם נרות חנוכה, ולבני ספרד: אף אם אוכל שם סעודת מלוה מלכה כיון שישן אח"כ בביתו צריך להדליק אח"כ בביתו, אך לכתחילה צריך למהר לחזור לביתו כדי להדליק נרות חנוכה, אך אם משתתף בפרוטה [עם בעל הבית במקום שהיה שם בשבת] נראה שאי"צ למהר לביתו. (עי' שערי יוסף פסקי הלכות חנוכה עמ' 219 בהרחבה).



דיני הדלקה במקומות שונים

הנוסעים לצימר - הנוסע לצימר ידליקו שם בחלון, ואם יש חשש סכנה או שלא מסכימים להדליק בתוכו ידליקו בפתח הצימר.

משפחה עם נשואים שנוסעת לדירת נופש/צימר - משפחה שנוסעת לדירת נופש/צימר ויש להם הרבה נשואים **לבני אשכנז**: כל אדם ידליק בנפרד, **ולבני ספרד**: אם אוכלים כולם ביחד, ואחים וגיסים מאותם משפחה, אפשר שכולם ישתתפו ביחד בהדלקת נר חנוכה אך אם נמצאים בצימר נפרד, צריך שכל אחד ידליק נר חנוכה על פתח החדר.

שבת חתן שמשכירים את כל הקמפוס - אם עושים שבת חתן או גיבוש בשבת חנוכה ושוכרים את כל המתחם לבני ספרד כל משפחה תדליק בחדרה, [ולא מועיל השתתפות] אך אם יש חשש סכנה ידליקו כל אחד בפתח החדר כי יש בזה פרסומא ניסא, כדין הדלקה בחדר מדרגות היות ועוברים שם רבים, וא"א להדליק שם ידליקו במקום האכילה. (נתבאר בשערי יוסף פסקי הלכות חנוכה עמ' 221).

הדלקה בבית מלון - נח' הפוסקים לגבי דיני הדלקה בבית מלון כיון שאי אפשר להדליק בחדר, ולכן לכתחילה ראוי שלא לנסוע לבית מלון בחנוכה או במקומות כדי שלא להכנס לספיקות. **אך מ"מ מי שנסע או מוכרח להיות בבית מלון, להלכה חייב להדליק נרות חנוכה בברכה בבית מלון** ואינו יכול להדליק גם בביתו, וגם אינו כדין אכסנאי שנפטר בהדלקה של כולם, [משפחה מבני ספרד שנוסעים בחנוכה, וכמה בחורים נמצאים בחדר בפני עצמו, כגון בבית מלון, אפשר שחייבים בהדלקה בפני עצמם, כיון שעתה אינם נחשבים סמוכים על שולחן אביהם].

ולגבי מקום ההדלקה נראה שיש בזה כמה אפשרויות וכדלהלן: **א.** **להדליק בחדרו שיש בו.** [אך בדרך כלל אין מציאות להדליק בחדר]. והמדליק בבית מלון בחלון החדר ללא רשות לא יצא ידי חובה.

ב. **להדליק במרפסת החדר.** [כגון שהמרפסת פתוחה במקום שיש עוברים ושבים, והנהלת הבית מלון מסכימה להדליק שם].

ג. **ידליק בפתח החדר,** כיון שעוברים שם רבים דינו כרשות הרבים וכדין חדר מדרגות, (תשובת הגרש"ק גרוס שליט"א).

ד. **ידליק בפתח הכניסה לבית מלון** שהנרות חנוכה נראים לרבים [ונראה שלא יוצאים יד"ח בהדלקה בלובי הבית מלון].

ה. **להדליק בחדר אוכל,** או בחלון או בפתח החדר אוכל שנראה לכל הנמצאים שם. [ועדיף מהדלקה בלובי שאין לו שייכות לשם, ובצירוף דעת הפוסקים שמקום ההדלקה עיקר (תשובת הגרש"ק גרוס שליט"א)]. **ו.** **כשאין לו אפשרות אחרת** בדיעבד יכול להדליק בביתו ע"י שליח [וטוב שישתתף גם עם אחר המדליק שם כדין]. **ז.** **אם אין לו אפשרות להדליק ע"י שליח בביתו,** ידליק בלובי המלון.

הנמצא בבית חולים - המאושפז בבית חולים, ואין אשתו או אחד מבני ביתו מדליקים עליו בביתו, ידליק בפתח הבנין. [ולא מועיל להדליק פנס].

אשה הנמצאת בבית חולים/בבית החלמה - יוצאת ידי חובה בהדלקת בעלה, ואינה צריכה להדליק או להשתתף. **אך לבני ספרד:** אם בעלה סמוך על שולחן הוריו, ואין לו חדר מיוחד ומשתתף בהדלקת אביו, [כגון מה שמצוי לאחר הלידה], **וכן אף לבני אשכנז:** אם הבעל מדליק אצל אחרים, האשה חייבת להדליק נרות חנוכה, אלא א"כ בעלה ידליק בביתו, [אם יתחייב שם כגון שישן שם]. (עי' משנ"ב סי'

תרע"ה סק"ט, ובלקט יושר עמ' 152, וכן דעת הגרש"א בפניני חנוכה עמ' קיח והגר"ק בשלמי תודה חנוכה סימן יט אות ג'). אך אם מדליקים בביה"ח או בבית החלמה, ומזכים את הנרות עבור כולם, אינה צריכה להדליק נרות חנוכה. [והמקילים בזה יש להם על מה לסמוך, (כדעת הגר"ש וואזנר בקובץ מבית לוי ח"י עמ' כב ובשלמי תודה שם בשם הגרא"ל שטיינמן)].

דיני הדלקת נרות חנוכה בשליחות

שליחות להדלקת נר חנוכה - אף נרות חנוכה אפשר להדליק ע"י שליח, [אם מתחייב ביתו או באופנים שאינו יכול להדליק במקום שנמצא בו, וכדינים שנתבאר לעיל]. (אף שבחידושי רבינו דוד בפסחים דף ז' ע"ב ד"ה ולכל הפירושים מבואר שהוא מצוה שבגופו, להלכה מדברי הראשונים, שאפשר לברך אף על נר חנוכה ע"י שליח, כיון שהוא חובה על הבית, ואינו מצוה שבגופו, כמו תפילין שלא מהני שליחות, וכמבואר בתוס' רי"ד קידושין דף מב ע"ב, ובקצוה"ס ח"י קפ"ב סק"א, ולא שייך בזה סב"ל, כיון שהוא שיטה יחידה).

נוסח הברכה במדליק ע"י שליח - המדליק נר חנוכה בשליחות, **לבני ספרד:** מברך השליח "להדליק נר חנוכה", והנוהגים לברך "על הדלקת נר חנוכה" יש להם על מה לסמוך (כה"ח סי' תרע"ו סק"ב, וחזו"ע חנוכה עמ' קכ) **ולבני אשכנז:** השליח מברך "להדליק נר של חנוכה". [אך השליח לא יברך שהחיינו אם כבר הדליק בביתו].

שליח שמדליק בביתו - אם השליח מדליק בביתו, ואח"כ מדליק בבית המשלח, אם אינו מפסיק בדיבור, אינו צריך לברך שוב. (עי' משנ"ב סי' תל"ב סק"ז).

ברכה בשליח שלא נמצא ליד הבעל הבית - אם השליח מדליק לבעל הבית, אף שבעל הבית לא נמצא שם, **לבני ספרד:** יכול השליח לברך עבורו, כיון שהמצוה היא על הבית [וכנוסח שנ"ל]. (עי' בספר הפרדס לרש"י דף מ' ע"ג, ובב"י ריש סימן תרע"ו הביא מש"כ בשבלי הלקט סימן קפה שכתב שאי אפשר לומר שברכת נר חנוכה היא להדליק כיון דאפשר להדליק ע"י שליח, עכ"ל, ומ"מ כתב שם בב"י שהנוסח הוא להדליק, אך מ"מ מה שאפשר להדליק נר חנוכה ע"י שליח, מ"מ כיון שצריך להשתתף בפרוטות הרי היא כאילו אינה יכולה להתקיים ע"י אחר, וכמו שמבואר להדיא לתרין ברי"ן בפסחים דף ז' ע"א ד"ה ומיהו איכא, עכ"ל, ומבואר להדיא מדברי השבלי הלקט והר"ן שמועיל להדליק נרות חנוכה אף ע"י שליח, וכ"כ בשו"ת כנה"ג סי' תרע"ו הגב"י סק"א שולחן לחם הפנים עמ' ל', ופרי"ח שם, ובכה"ח שם סק"ב, ובשו"ת יביע אומר ח"א חא"ח סימן עח אות ו' ד"ה המדליק, וחזו"ע חנוכה עמ' קכא), **ולבני אשכנז:**

השליח אינו יכול להדליק אלא א"כ נמצא עמו. (שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קכח, משנ"ב סי' תרע"ד סק"ט, ובכה"ח שם סק"כ בשם שלטי הגיבורים על המרדכי, ובשו"ת מנח"ש ח"ב סימן נ"ו אות ב' שהרי הוא כהנחת תפילין לחבירו, ונראה שביאור הדברים כיון שהוא חובת גופא, אבל לבני ספרד שהוא חובת ביתא, ולכן מועיל שליחות אף שלא בפניו, וכנ"ל, וע"ע במה שביארו בזה בשו"ת אג"מ ח"א ח"א סי' קצ, ובשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ט), **אף מ"מ בשעת הדחק, באופנים שנ"ל שאפשר להדליק ע"י שליח, לא יברך אלא א"כ נמצא לידו.** (עי' בב"ח סי' תרע"ז שהוא רק לכתחילה, ובגמ"א שם סק"ד, ובקונ' יומין דחנוכה עמ' פו שכן מוכח במרדכי, וכן דעת הגרש"א שבות יצחק נר שבת פ"י סק"א פניני חנוכה עמ' כח, ציוני הלכה חנוכה, שבכל מקום שא"א להדליק בפני"ע ידליק ע"י שליח, אך מ"מ לא יברך).

דיני אמירת על הנסים

דיני הזכרת על הנסים בתפילה - בחנוכה מזכירים בתפילה על הנסים וכו' בימי מתתיהו וכו', בברכת מודים בכל התפילות. (שו"ע סי' תרפ"ב). **ואם שכח לומר על הנסים** אינו חוזר, **ואם נזכר לפני שחתם** ואמר "ברוך אתה השם הטוב שמך ולך נאה להודות" יסיים את המשפט שאוחז בו, יחזור לומר על הניסים וכו' וממשיך ועל כולם וכו'. **אם כבר אמר את השם בחתימה,** ימשיך בתפילתו כרגיל, ואחר כך יוסיף לפני יהיה רצון השני ויאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה וכו' בימי מתתיהו וכו' ". **אם אמר כבר יהיו לרצון,** יסיים את התפילה ולא יחזור. אם ממחר להספיק קדושה אם השליח ציבור לא ידלג על אמירת על הנסים.

דיני הזכרת על הנסים בברכת המזון - בחנוכה מזכירים בברכת המזון על הנסים אחרי גודה, לפני ועל הכל. **אם שכח לומר על הנסים** ונזכר לפני שאמר ברוך אתה השם על הארץ ועל המזון, יסיים היכן שאחז ויחזור לעל הניסים ומשם ימשיך כסדר. **אם כבר הזכיר את השם שבחתימה,** ימשיך ברכת המזון כרגיל, ולפני הרחמן הוא יזכנו לימות



המשיח, יוסיף ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו וכו'. אך אם סיים ברכת המזון לא יחזור.

בברכת על המחיה לא אומרים על הנסים משום שאין בה ברכת הודאה. (שו"ע סי' ר"ח סי"ב).

התחיל לאכול לפני השקיעה של יום השמיני - מי שהתחיל לאכול ביום השמיני של חנוכה, ואכל כזית לפני י"ג וחצי דקות מהשקיעה, [ולחזו"א עד השקיעה] אף אם סיים את הסעודה אחרי צאת הכוכבים, הולכים בתר תחילת הסעודה, ויזכיר על הנסים בברכת המזון. (ע"י שו"ע סי' קפ"ח סי' וס"י תרצ"ה ס"ג, וברמ"א שם, ובברכי יוסף סי' קפ"ח סק"ב, ואכמ"ל).

דינים הנוהגים בחנוכה/שמן/פתילות לאחר ההדלקה

שריפת השמן - השמן הנשאר מנרות החנוכה לאחר החנוכה יש לשורפו, ואין לשומרו לשנה הבאה, שלא יבוא להשתמש בו. (שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ומשנ"ב שם סק"ט). [אבל מותר להשתמש בו לצורך הדלקת נרות חנוכה בכל אופן שהוא, מלבד הדלקת נר השמש], ובשעת הדחק אפשר לזרוק בתוך שקית לאשפה, ויש נוהגים לשומרו לשורפם בשריפת חמץ, ויש נוהגים לשורפם מיד לאחר חנוכה.

שמן הנותר מהבקבוק - אינו נאסר. (ביה"ל שם ד"ה הצריך).

השם שמן יותר משיעור חצי שעה - אם שם הרבה שמן בנרות חנוכה יותר משיעור ההדלקה שהוא כחצי שעה מותר השמן מותר בהנאה, (שו"ע שם) ולכתחילה טוב להתנות על השמן הנותר [לאחר חצי שעה] שיהיה מותר בהנאה, ומ"מ אף אם לא התנה לכתחילה מותר להשתמש בשמן הנותר לאחר חצי שעה, [או לזרוק באשפה]. (ע"י שו"ע שם סי' ב משנ"ב סי' תרע"ז סק"ח).

דין הפתילות - כדין השמן שאסורים בהנאה ויש לשורפן, ובשעת הדחק הנשאר מהן יכול לזרוק בתוך שקית לפח. (טור סי' תרע"ז, חיי אדם קנ"ג ס"א), אך בפתילות שלא עשויות להשרף מה שנמצא בתוך הפתיל צף, מותר בהנאה, כדין מותר השמן ששם יותר משיעור חצי שעה. (הורני חוקיק חנוכה עמ' קצה).

השתמשות בשמן לשושנה שברגל - אסור אף להשתמש בנותר של השמן לשים את השמן על שושנה שברגל, ולכן לכתחילה צריך להתנות מראש על השמן, אך מ"מ אם בדיעבד לא התנה על המותר השמן שנשאר לאחר ההדלקה חצי שעה יכול להתנות, וכו"ל.

קדושת החנוכה והכוסיות - החנוכה ובכוסיות אין בהם קדושה ויכול לזרוק מעיקר הדין לפח, [כדין תשמישי קדושה] (ע"י מגילה כו: שו"ע או"ח סי' כא ס"ב) אך כיון שאין לנהוג בהם דרך ביזיון, ראוי להחמיר לעוטפם בתוך שקית ולזרוקם לפח. (פוסקי זמנינו). אך חנוכה שכתוב עליה "הנרות הללו קודש הם" אינה צריכה גניזה, (מקור המילים הנ"ל במסכת סופרים פרק ה' ה"ה, מ"מ הרי הוא נכתב למליצה בעלמא ואינו צריך גניזה, וע"י משנ"ב בסי' של"ד סק"ב).

דיני סעודת מצוה בחנוכה

הסעודות שעושים בחנוכה, **לבני ספרד** הסעודות שעושים בחנוכה הרי הם סעודת הרשות, ואף אם יאמרו שם דברי תורה. (שו"ע סי' תרע"ז ס"ב ומשנ"ב שם סק"ט). **ולבני אשכנז**: יש בזה קצת מצוה, ולכן נוהגים לומר זמירות ותשבחות ואז הוא סעודת מצוה לכו"ע (רמ"א שם) ומ"מ אף הוא סעודת מצוה, אין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בחנוכה, כי הוא רק דין שלא להיות עצבים בו, אבל אין חיוב "שמחה", אלא רק להודות ולהלל.

סעודת חנוכה לאכל בתוך השנה - אבל על אביו ואמו בתוך י"ב חודש ותוך שלושים על שאר קרובים, **לבני ספרד**: אף שנ"ל שאין דינה כסעודת מצוה, מ"מ כיון שאינה בכלל "בית המשתה" אלא סעודת חנוכה, יכול להשתתף ולאכול שם, אם לא משמיעים שם מוזיקה, אך יקפידו לומר שם שירות ותשבחות מעניני דיומא, או דברי תורה גם בלא שירות ותשבחות. (ע"י שלמי מועד עמ' רמז בשם הגרש"ז, ובחזו"ע חנוכה עמ' יט, וילקו"י עמ' עה) **ולבני אשכנז**: אף יש מתירים לאכל לאכול שם כיון שהיא סעודת מצוה, (גליון מהרש"א יו"ד סי' שצא בשם הכנסת הגדולה ובגשר החיים פכ"א ס"ח אות ו' ובפני ברוך ס"ב הערה סח, הגרש"ז שם). **אך רבים מחמירים** אין לאכל לאכול שם, אבל יכול לשתות שם, אלא א"כ הסעודה נערכת בביתו של האב. (ע"י רמ"א יו"ד סי' שצא ס"ב וזמנהג שלא לאכול בשום סעודה בכלום כל י"ב חודש אם הוא חוץ לביתו, ובשו"ת אג"מ חו"ד ח"ג סי' קסא, והגר"ש א' והגר"ע"פ). **אך סעודת מרעים** שעושים לשם ריעות, ושותים, וכדו' אין היתר לכו"ע להשתתף שם. [כיון שהרי הם בכלל בית המשתה שאסור].

השתתפות חסיד בהדלקת האדמו"ר - חסיד בשנת האבל (על אביו או אמו או בתוך השלושים לפטירת אחיו) יכול להשתתף בהדלקת נר חנוכה של האדמו"ר, ואף אם יש מוזיקה אפשר להקל, כיון שכוונתו לראות את ההדלקה, אך אין לו להשתתף בריקודים. (הגרש"ז א' בהליכו"ש תשרי פ"ז ארחת הלכה הערה 33).

מאכלי חלב - יש שנהגו לאכול גבינה בחנוכה [ביום אחד, ויש שנהגו כל יום], (ע"י רמ"א שם ומשנ"ב סק"י) ונראה דלאו דוקא גבינה אלא הוא הדין כל מאכלי חלב, אך למעשה רבים לא נהגו בזה, **ובני אשכנז**, לאכול לביבות גבינה וכדו' כיון שהם מאכלים שהם מטוגנים בשמן, וגם מאכלי חבינה.

הוספת מאכל בשבת ור"ח חנוכה - בשבת חנוכה ובר"ח חנוכה יש להרבות באחת מהסעודות או ע"י הוספת מאכל נוסף או קינוח וכדו'. (ע"י שו"ע סי' ת"ט, וכה"ח סי' תרע"ז סק"ג).

תענית בחנוכה - אסורה. (שו"ע סי' תרע"ז ס"א), ונתבארו הדינים בהרחבה בספר שערי יוסף פסקי הלכות חנוכה.

עלייה לבית הקברות בשבעה/שלושים - נהגו שלא לעלות לקבר בסיום השבעה/שלושים/י"ב חודש, אלא יעלו לקבר אחרי ימי החנוכה, ויש מקילים שמותר לעלות לקבר, אם לא יבואו לידי בכי ומספד.

אזכרה וברכות - שעושים בבית הכנסת לע"נ ולומדים משניות ואומרים השכבה ואין מספידין, מותר לעשותם בחנוכה.

קברי צדיקים - מותר לעלות לקברי צדיקים. (ע"י כה"ח סי' תרע"ז סק"ג) ומותר אף להתפלל שם, ואף אם הנשמות לא נמצאות. [מ"מ היינו דוקא בהשתטחות על הקבר הצדיק, אבל בתפילה בזכות הצדיק יש עניין. (הגרש"ז א').]

קריעה על הכותל המערבי - אף העולים לכותל המערבי בחנוכה קורעים. [והנוהגים להקל שלא לקרוע יש להם על מה לסמוך].

עליית אבל לשליח ציבור בחנוכה - אבל בתוך השנה לאביו ואמו **לבני ספרד**: יכול לגשת לעמוד לכל התפילות ואף לתפילת הלל ולמוסף, [כיון שאין חיוב לעלות, אין בזה מנהג אבילות, (הגר"ע"י). **ולבני אשכנז**: יכול להתפלל כש"ן בימי החנוכה במנחה ובערבית (סי' תרע"א סק"ד), ולתפילת שחרית יכול לגשת עד הלל, (ע"י משנ"ב סי' תקפ"א סק"ז). **ויש שנוהגים כדעת הגר"א** שאינו ניגש אף לתפילת שחרית, (משנ"ב שם) [ויש שנהגו שאינו ניגש גם למנחה וערבית (ע"י ביה"ל סי' קל"ב) אך ביארציט שחל בחנוכה, יש לגשת לכל התפילות].



ממי פירות והשמן אינו נרגש בספינ'ג, שירא שמים יאכלו בתוך הסעודה.

המאפיות שאופים/מטגנים את הסופגניות

לאחר בירור בכמה מאפיות, להלן רשימת המאפיות [שהצלחנו לברר היטב] אם אופים או מטגנים את הסופגניות. [ודלא כמו שחכם אחד פירסם מודעות בבתי כנסיות שעתה ע"פ רוב, הסופגניות אפויות, אלא כמו שכתבו הפוסקים שבזמנינו רוב הסופגניות מטגנות, וגם שדינם כפת הבאה בכיסנין, ומחמת כל הטעמים כנ"ל].

מאפיות אנג'ל [ושלוחותיה] - אינם אופים את הסופגניות, אלא מטגנים אותם, [אך אם נמצאים בהקפאה מוציאים אותם לכמה דקות בחימום בתנורים]. **מאפיית אריאל** - מטוגנות. **מאפיית ברמן** - מטוגנות. **מאפיית שובע** - מטוגנות, ולאחר מכן עובר רק חימום בתנור, כדי שיהיו חמות. **מאפיית סלפך** - מטוגנות. **מאפיית נחמה** - מגיע מהמפעל חצי מטוגן, וממשיכים אפייה בחנות. **מאפיית הצבי** - מטוגנות. **מאפיית מן הארץ** - מטוגנות. **מאפיית שיבולת השרון** - מטוגנות. **שלימלה** - אפויות. **מאפיית שימל** - מטוגנות. [הדברים עדכניים לעתה, יתכן שבזמני הלחץ בחנוכה הדברים משתנים, ובדרך כלל כפי הנראה רוב המקומות מטוגן, מלבד קונדטוריות יוקרה שמוכרים כל סופגניה במחיר יקר].

וישנה עיצה כדי לדעת אם הסופגניה אפויה או לא, לראות אם יש פס לבן באמצע הסופגניה מכל הצדדים הרי שהסופגניה מטוגנת, כי הטיגון הוא משני הצדדים, ובאמצע נשאר לבן, אבל אם אין פס לבן, הרי שהסופגניה אפויה, כיון שבאפיה כל הסופגניה נהפכת לחום מכל הצדדים. **אך אין עיצה זו מועילה,** כיון שיכול להיות שהיה אפיה קודם ואח"כ טיגון או להיפך וכנ"ל, [חצי אפיה וחצי טיגון] ואז הפס הנ"ל לכאורה אינו היכר.

במקום ספק - במקום ספק יש להחמיר שלא לאכול מהסופגניות כדי שיעור קביעות סעודה [שיתבאר להלן], (ע"פ השו"ע סי' קס"ח סי"ג, וכן שמעתי ממו"ח הגר"ש יאיר שליט"א במח"ס משנ"ב תפארת), אך אם אכל כשיעור קביעות סעודה לא יברך ברכת המזון. [כיון שיש כמה ספיקות, א' בשיטת הגר"ח מבריסק שאין בהם קביעות סעודה, ב' שמא קביעות סעודה הוא שיעור יותר גדול, ג' שמא לא שייך בהם קביעות סעודה מחמת המילוי שאח"כ, וכתבאר בגליון הקודם, ד' שמא הזילוף שמן בשעת האפיה דינו כנילוש בשמן].

שיעור קביעות סעודה בסופגניה - שיעור קביעות סעודה בסופגניה אפויה, מתוקה, כדי שיעור קביעות סעודה בכל פת הבאה בכיסנין, נחלקו הפוסקים, **ולהלכה לבני ספרד** הוא שיעור של 3/4 ביצים, ולכן יש להמנע מלאכול משיעור 160 גרם. **ולבני אשכנז: רבים מקילים** ששיעור קביעות סעודה הוא שיעור אכילה של סעודת בוקר או ערב, שהוא ו' ביצים, דהיינו 3/4 שקית חלב. אך רבים מבני אשכנז שמחמירים שהוא שיעור ד' ביצים.

שיעור זמן קביעות סעודה - לבני אשכנז: שיעור זמן הצירוף כל שאוכלו בדרך של אכילת סעודה הכל מצטרף, **ולבני ספרד:** צריך לאכול כל כזית בכדי אכילת פרס לכזית הקודם, ואף שיש אומרים שהכל מצטרף בתוך 72 דקות, בסופגניות אפויות שיש ספק מברכים עליהם ברכת המזון, נראה שמצטרף רק אם אוכלו ביחד וכל האכילה מישך שייכא לאכילה הראשונה, ועכ"פ אוכלו כסעודה ערב ובוקר, שלא אוכלם בשיעור משך זמן של 72 דקות,

שיעור קביעות סעודה בסופגניה - לבני ספרד: הנהוגים לשער לפי משקל, [עד 230 גרם וכנ"ל] כל סופגניה בערך בין 80 ל-100 גרם, ולכן בשתיים וחצי סופגניות בינוניות-גדולות, יש שיעור קביעות סעודה, ובסופגניות ענקיות אך

דיני ברכת הסופגניות

[נתבאר בהרחבה בגליון פסקים והלכות 75 פרשת וישלח, שו"ת בדיני ברכת הסופגניות]

אכילת סופגניות - נהגו לאכול סופגניות מטוגנות בשמן וטעמם כצפחית בדבש זכר לנס השמן של המנורה [ולכן נראה שהאוכלים סופגניות יש עניין לאכול דוקא מטוגנות ולא אפויות כמו שמצוי בזמנינו, וכ"ש שבאפויות נכנס לספק ברכת המוציא ועוד ספיקות וכמו שיתבאר להלן].

ברכת סופגניות מטוגנות - בסופגניות מטוגנות שבזמנינו, אף אם אין בהם מתיקות כ"כ, אין צריך להדר לאוכלם בתוך הסעודה, ואפשר לברך עליהם מזונות לכתחילה. ואף אם אוכלם בשיעור קביעות סעודה בחנוכה לא שייך בהם קביעות סעודה כיון שהם מטוגנות. אך יש מחמירים שלא לאכול מהם בשיעור קביעות סעודה, אך להלכה בסופגניות מטוגנות, אין לחוש בזה. [ואף בבצק שהיה בדעתו לאפות ממנו חלות, ולבסוף אפה ממנו סופגניות מברך על המחיה].

ברכת סופגניות אפויות - לאחר הבירור שרוב ככל המאפיות הסופגניות הם מטוגנות, וכמעט אינו מצוי בשוק סופגניות אפויות. ומ"מ בסופגניות אפויות, **שלבני ספרד** אם מורגש מתיקות ברכתה מזונות, **ולבני אשכנז** אם רובו עשוי ממי פירות וביצים וסוכר ברכתו מזונות. אך לכו"ע אם אוכל מהם בשיעור קביעות סעודה. מברך ברכת המזון. [ושיעור קביעות סעודה נתבאר לעיל בארוכה].

ברכת סופגניות מטוגנות ואח"כ אפויות - סופגניות שמטוגנים בשמן עמוק, ואח"כ אופים אותם בתנור, [אף לזמן ארוך] ברכתם מזונות ועל המחיה, אבל אם אוכל שיעור קביעות סעודה, צריך לברך ברכת המזון כיון שאינם מתוקות. אך האפיה בתנור היא רק לחימום של כמה דקות [כגון במאפיית ברמן ואנג'ל] שאז אף אם קובע עליה סעודה דינה ככל סופגניה שאין בה קביעות סעודה. וכן אם סופגניה מתוקה, או שנכנס בה טעם שמן, ברכתה מזונות, כדין פת הבאה בכיסנין וכגדרי המתיקות לבני ספרד ולבני אשכנז שנ"ל. [אלא שמ"מ כנתבאר לעיל לכתחילה אין לאכול ממנה כשיעור קביעות סעודה].

סופגניות שחצי מטוגנות וחצי אפויות - ישנם מאפיות [נחמה בירושלים ובבית שמש] שמטגנים את הסופגניה חצי טיגון במפעל, ואח"כ אופים ממשיכים את הטיגון בחנות, באפייה, ברכת הסופגניה מזונות, אך כיון שיש להסתפק אם בקביעות סעודה, מברכים עליה המוציא וברכת המזון, ולכן יש להמנע שלא לאכול ממנה כדי שיעור קביעות סעודה. ואם אכל ממנה כדי שיעור קביעות סעודה, יברך ברכת המזון. אך בסופגניות עם מלא שוקולדים ומצופים הרבה נראה שאף באפויים בתנור לא שייך בהם קביעות סעודה.

סופגניות שאפויות ואח"כ מטוגנות - סופגניות שאופים אותם על דעת לטגן אותם לאחר מכן בשמן, מעיקר הדין דינם כמעשה קדירה [-בישול] ומברכים עליהם מזונות ועל המחיה. אך אם אוכלם בשיעור קביעות סעודה, יש מחמירים שבקביעות סעודה יברך עליהם ברכת המזון, ולכן לכתחילה יש להחמיר לאכול מעט פת, ואח"כ יאכל מהם.

ברכת הספינ'ג - ברכת הספינ'ג [או זלאבייא וכדו'] שברכתם מזונות ועל המחיה, כיון שמטוגנים בשמן עמוק, ומקבלים טעם מהשמן, אף אם שבע מהם, ואכל כשיעור קביעות סעודה. ולכן אף, ירא שמים יכול לאוכלם שלא בתוך הסעודה. [אך המחמירים לכתחילה שלא לאכול שיעור קביעות סעודה א"כ ה"ה הכא]. אלא א"כ אינו עשוי



מתוקה ומטוגנת נפטרת בברכת המוציא, אבל אם היא אינה מתוקה ורק מטוגנת, אינה נפטרת בברכת המוציא, ולכן לכתחילה אין לאוכלה בתוך הסעודה).

ד. אפשר לכון בברכת המוציא שלא לפטורה, ואז יוכל לברך עליה בתוך הסעודה לכתחילה.

ה. יש מקילים שיכול לברך שהכל על דבר אחר ולפטור את ברכת מזונות. (בא"ח ש"א פרשת פינחס סכ"ב). אך להלכה לא נוהגים כן.

ו. אפשר לברך על סופגניה בתוך הסעודה לאחר סילוק שולחן. אם אוכלה לשם קינוח [או מסופק אם כוונתו לשם קינוח ולא לשם שביעה]. יכול לברך לאחר סילוק שולחן אף לאחר שהורידו את המפה חד פעמית. (נראה ב"ד שלא יועיל כדי לברך על הסופגניה מזונות, א'). כיון שחוששים לדעת הרשב"א (ברכות דף מא: וברשב"א שם) שכל דבר שהרגילות להביאו בתוך הסעודה אף לאחר סילוק שולחן, אין צריך לברך עליו. ולפי"ז אפשר שבחכמה או לפני חכמה שרגילים להביא סופגניות בסוף הסעודה, א"כ לא יועיל סילוק שולחן, אך יש ראשונים שפליגי בזה, ומחמת המח' חשיינן לסב"ל ב'). ממה נפשך אם נעשה לשובע א"צ לברך, ג'). בסילוק שולחן במפה חד פעמית, אפשר שאינו נחשב כסילוק שולחן, אלא כפעולת נקיון בעלמא, ורק בחתונות יש לדון, [וגם שם נתבאר במקומו מדוע אין סילוק שולחן]. (עי' הלכה ברורה סי' רע"ז אות ט', ושערי הברכה עמ' קס) [ואולם יש אומרים שמועיל אף בזה סילוק שולחן עי' ילקוט ברכות ח"א עמ' תקפז]. ד'). בצירוף מה שהמנהג בזמנינו שאין סילוק שולחן, כיון שממשיכים לאכול אחריו. וסב"ל. (עי' ביה"ל סי' קע"ז ס"ב ד"ה שאין, וכה"ח סק"ד, וש"ת אול"צ ח"ב פי"ב סק"ג דלא מהני, והליכות עולם ח"ב פרשת נשא, ונפק"מ מכל הנ"ל לברך על גלידה בסוף הסעודה, כיון שרבו המתירים ומסתברא לברך, לכ"ע יהיה אפשר לברך עליה לאחר סילוק שולחן. ונתבאר דין סילוק שולחן בשערי יוסף בפרק דיני היסח הדעת בברכות), ומ"מ נראה שבסופגניות כיון שמטוגנות, ולא שייך בהם מש"כ הרשב"א דאילו קבע עליהם היה מברך ברכת המזון, ולכן אם הוא שבע בודאי שלא יברך וכ"ל, אבל במקום שהוא מסופק אם יכול לברך על הסופגניות אם באו לשם קינוח, לכ"ע יכול לברך לאחר סילוק שולחן.

חימום סופגניות בשבת - מותר לחמם סופגניות בשבת מעל גבי הפלטה, ואף לבני ספרד שיש שם מעט ריבה, מ"מ רובו יבש, אך בסופגניות מאפיות שאינם ביתיות אין לחממם, כיון שכידוע מערבים מים בריבה, ואינם מבושלים. [ואין להתיר לשים אותם מעט על הפלטה, כיון שיכולים להתחמם, לחום של יד סולדת, אף אם לא רוצה שיגיעו לחום הזה, היינו דוקא בסמוך ולא מעל הפלטה. (כמבואר היתב במשנ"ב סי' שי"ח סק"א).] והמקילים בזה יש להם על מה לסמוך (נתבאר בהרחבה בשערי יוסף חנוכה חלק בירורי הלכה).

חיוב סופגניות בהפרשת חלה

סופגניות בין בבליה עבה ובין בבליה רכה שמטגנים אותם בשמן מחמירים להפריש חלה בלא ברכה, [ובדיעבד לבני ספרד אינו מעכב], אך בסופגניות שאופים בתנור והיא בלילה עבה צריך להפריש חלה בברכה, ואם היא בלילה רכה כגון ספיג וכדו' יש להפריש חלה בלא ברכה. (עי' שו"ע יו"ד סי' שכ"ט ס"ג שפטור מחלה, ואף לא כתב לדינא שירא שמיה יפריש בלא ברכה, ובהליכות עולם, ובשו"ת אור לציון שמבואר שא"צ להפריש חלה, ואולם בש"ך שם סק"ג כתב שיפריש חלה בלא ברכה, וכן כתב בפתחי תשובה שם בשם הפנים מאירות שיפריש חלה בלא ברכה ע"ש וכן בבא"ח כיון שנחלקו הראשונים יש להפריש חלה בלא ברכה. ע"ש, וכן כתב בכה"ח, ולמעשה אף בחזו"ע כתב שטוב לחוש להפריש חלה בלא ברכה, ומשנה אחרונה עיקר).

שתי סופגניות הרי הם בכלל שיעור קביעות סעודה ולבני **אשכנז:** הנוהגים לשער לפי נפח, הוא בשיעור 230 סמ"ק, ואף שיש אומרים שמחשבים את האויר, מ"מ אם החללים גדולים מהרגיל כגון בסופגניות וכדו' אינם מצטרפים לשיעור, וצריך למעוך את המאפה כדי לשער גודלו, משא"כ באוירים קטנים שמשערים אותם.

צירוף הריבה או את המילוי - הריבה או המילוי אינם מצטרפים, לשיעור קביעות סעודה.

דיני אכילת וברכה על סופגניה בתוך הסעודה

בין בסופגניה מטוגנת ובין בסופגניה אפוייה, [וכן ספיג' מצופה בסוכר] כיון שנאכלים לשם שביעה אין לברך עליה בתוך הסעודה, ויכול לאוכלה בתוך הסעודה. ואם שבע וכוונתו רק לתענוג, המיקל לברך על סופגניה מטוגנת, [שניכר טעם המי פירות/השמן או ממולאת בריבה] לא הפסיד. אך מ"מ **לכתחילה כשיש ספק מה כוונתו באכילת הסופגניה, טוב שלא יאכל את הסופגניה בתוך הסעודה.** [ולהלן יתבאר שלאחר סילוק שולחן אפשר לברך על סופגניה]. אך המברך על סופגניה אפוייה, הרי הוא ברכה לבטלה. ועל סופגניה מלאה בבשר, [בין מטוגנת ובין אפוייה] אפשר לאוכלה בתוך הסעודה לכתחילה.

סופגניות מיני או סופגניות לקינוח - בזמנינו שיש סופגניות מיני מלאות שוקולד או סופגניות רגילות שמצופות שוקולד ומלאות ריבות חלב, ומטרתם רק לקינוח סעודה, מעיקר הדין לכתחילה אפשר לברך עליהם לכתחילה בתוך הסעודה, ואין צריך לחכות לברך עליהם בסוף הסעודה. אך רבים מחמירים אף בכה"ג שלא לאוכלה בתוך הסעודה.

עיצות לפטור סופגניות [שמסופק אם אפשר לברך עליהם בתוך הסעודה]

א. יכול לברך על ביסלי או קבוקים מזונות [כיון שדינם כמעשה קדירה לכו"ע, ואין עליהם תוריתא דנהמא, ולא באים בתוך הסעודה], ויפטור את הסופגניה.

ב. לאכול מעט לפני הסעודה, ואח"כ להמשיך לאכול בסעודה, אך עיצה זו אינה מועילה בישיבות או במסיבות שמביאים את הסופגניות אח"כ.

ג. אפשר לכין לפטור בברכת המוציא, אם היא מתוקה, אבל אם אינה מתוקה, ורק מטוגנת, ואין הטעם השמן ניכר בה, אי אפשר לפטור בברכת המוציא. (בביה"ל שם בשם ההלכה ברורה שאם מכין בהמוציא אפשר לפטור. אף שמטוגן, והטעם בזה, נראה כיון שיש בה תואר פת, אך יש אומרים שאף בכה"ג אי אפשר לפטור בהמוציא, כיון שהסופגניות מטוגנות בשמן עמוק. וכמו שכתב בחיי אדם כלל נח אות א' ובשו"ת יביע אומר ח"ח סי' כא אות ו'. אך יש לדון כיון שמאידך יש לה דין של פת הבאה בכיסנין שהיא מתוקה ויש בה שמן, ממילא מחמת הספק אפשר לפטור בהמוציא. ולכן נראה שאם היא נעשית

הגליון נתרם

לרפואת מרדכי בן מזל

ולהצלחתו בכל הענינים

הגליון נתרם בעילום שם

להצלחת ובני ביתו בכל הענינים שיזכו לשפע

וברכה ולזרע של קיימא ולרפ"ש

ולזיווג הגון יהונתן בן מזל

הגליון נתרם לרפואת שלמה

רוזי בת שמחה

ולהצלחת רפאל בן רוזי בתורה וביראת שמים הוא וכל בני ביתו ברוחניות ובגשמויות בכל הענינים

לתרומות והנצחות להמשך הדפסת הגליון:

ניתן לתרום: דרך נדרים פלוס, חפשו: פסקים והלכות לתרומות ולהפצת העלון: 053-3164570

להצטרפות לרשימת התפוצה:

באימייל: a921434567@gmail.com

לשאלות בהלכה: 058-3233587